

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta - Ústav sociální práce

Úskalí střídavé péče v kontextu sociální práce
Bakalářská práce

Autor: Blanka Štveráková

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Forma: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Hradec Králové 2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Blanka Štveráková
Studium:	U1868
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název bakalářské práce:	Úskalí střídavé péče v kontextu sociální práce
Název bakalářské práce AJ:	Rigours of Alternating custody in the context of social work

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude věnovat úskalím, která s sebou přináší střídavá péče, jakožto jedna z porozvodových forem péče o dítě. Cílem bude zjistit, zda střídavá péče ve výsledku naplňuje především nejlepší zájem dítěte, nebo zda zde hraje významnou roli uplatňování práva obou rodičů v zásadě stejnou měrou o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově. V této práci budou mimo jiné zkoumány negativní důsledky, které střídavá péče může přinášet zejména dítěti, které s určitou pravidelností střídá svůj domov. Patří sem např. nestabilní zázemí, nestálost výchovného prostředí atd. Teoretická část bude vymezovat základní pojmy, jako např. definici tradičního pojetí rodiny ve srovnání s dnešním pojetím toho, jaké modely soužití nazýváme v současnosti jako rodinné. Dále zde budou definovány možné porozvodové formy péče o dítě. V další kapitole bude zaměřeno na podmínky a okolnosti, které by měly být naplněny, aby střídavá péče mohla vůbec fungovat. V praktické části v rámci výzkumného šetření formou kvantitativního šetření bude mimo jiné zjišťován počet domácností, kde svůj domov střídají děti ve srovnání s počtem domácností, kde se po týdnů střídají rodiče. Dále bude zkoumán počet případů, kdy po nějaké době došlo ke změně formy péče ze střídavé na svěřenou péči jednoho z rodičů.

MATOUŠEK, Oldřich. Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3 NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9 NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1 TRÁVNÍČEK, Milan. Střídavá péče. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1 MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistická ročenka České republiky 2017. 1. vydání. ISBN 978-80-250-2778-3

Garantující pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Iva Junová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité zdroje a literaturu.

V Praze dne 14.7.2021

Blanka Štveráková

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Mgr. Filipu Rigelovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a čas, který mi věnoval. Také bych ráda poděkovala všem, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

Anotace

ŠTVERÁKOVÁ, Blanka. Úskalí střídavé péče v kontextu sociální práce. Hradec Králové, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce. Vedoucí práce JUDr. Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Tato bakalářská práce se věnuje problematice úskalí, která jsou příčinou toho, že střídavá péče, jakožto jedna z porozvodových forem péče o dítě, je v České republice stále málo využívána oproti výlučné péči jednoho z rodičů.

Teoretická část vymezuje základní pojmy. Defínuje tradiční pojetí rodiny ve srovnání s dnešním pojetím toho, jaké modely soužití nazýváme v současnosti jako rodinné. Dále jsou zde definovány možné porozvodové formy péče o dítě. Také jsou porovnány výhody a nevýhody střídavé péče, jsou zde zmíněny mezníky v právní úpravě v souvislosti se střídavou péčí. Je zde i zamyšlení nad možnými důvody málo častého svěřování dítěte po rozvodu do střídavé péče oproti výlučné péči jednoho z rodičů.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění, na jaká úskalí naráží větší využívání střídavé péče jako formy porozvodové péče o dítě. V praktické části bude použita výzkumná metoda dotazníkového šetření.

V závěru bakalářské práce dojde ke shrnutí teoretických východisek a zodpovězení výzkumných otázek.

Klíčová slova

Porozvodové formy péče o dítě, střídavá péče, nejlepší zájem dítěte, syndrom zavrženého rodiče, mediace, Cochemská praxe.

Annotation

This bachelor thesis deals with the difficulties that are the reason that alternating care, as one of the post-divorce forms of child care, is still little used in the Czech Republic compared to the exclusive care of one of the parents.

The theoretical part defines the basic concepts. It defines the traditional concept of the family in comparison with today's concept of what models of coexistence we currently call family. Furthermore, the advantages and disadvantages of alternating care are compared, there are mentioned milestones in the legislation in connection with alternating care.

The main goal of this bachelor's thesis is to find out what pitfalls the greater use of alternating care as a form of post-divorce child care faces. In the practical part, the research method of questionnaire survey will be used.

At the end of the bachelor thesis, the the theoretical basis and answers to research questions will be summarized.

Keywords

Post-divorce forms of child care, alternating care, best interests of the child, rejected parent syndrome, mediation, Cochem practice.

Obsah

Seznam použitých zkratk:	9
Úvod	10
Teoretická část	11
1 Pojetí rodiny	11
1.1 Definice rodiny	11
1.2 Právní rámec v souvislosti s rodinou	12
1.3 Typy rodin	12
2 Rozvod, rozchod	15
2.1 Rozvod či rozchod rodičů nezletilých dětí	15
2.2 Rozvodovost v České republice	16
2.3 Negativní dopady rozvodu	18
2.3.1 Syndrom zavrženého rodiče	19
3 Péče o dítě po rozvodu	21
3.1 Nejlepší zájem dítěte	21
3.2 Současné nejčastější formy péče o dítě po rozvodu v ČR	21
3.3 Klady versus zápory střídavé péče	23
3.3.1 Mezníky v právní úpravě v souvislosti se střídavou péčí	24
3.3.2 Možné důvody málo častého využívání střídavé péče	25
4 Zapojení profesionálů do rozhodování o péči o dítě po rozvodu	27
4.1 Střídavá péče z nařízení soudu	27
4.2 Profesionální služby pro pomoc k dosažení dohody	28
4.2.1 Mediace	29
4.2.2 Cochemská praxe	30
4.2.3 Sociální práce s rozpadlými rodinami	31
Empirická část	33
5 Metodika zpracování výzkumu	33

5.1	Formulace výzkumných cílů	33
5.2	Volba výzkumné metody	34
5.3	Popis výzkumného souboru	38
5.4	Popis sběru a zpracování dat	40
5.5	Rizika výzkumu	40
6	Vyhodnocení získaných dat.....	41
6.1	Vyhodnocení prvního dílčího výzkumného cíle	41
6.1.1	Shrnutí vyhodnocení DC1	44
6.2	Vyhodnocení druhého dílčího výzkumného cíle.....	45
6.2.1	Shrnutí vyhodnocení DC2	47
6.3	Vyhodnocení třetího dílčího výzkumného cíle	47
6.3.1	Shrnutí vyhodnocení DC3:	49
	Závěr.....	50
	Seznam použitých zdrojů:	52
	Seznam tabulek a grafů	54

Seznam použitých zkratek:

Zákon č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně – právní ochraně dětí (dále jen „*zákon o sociálně – právní ochraně dětí*“).

Zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině (dále jen „*zákon o rodině*“).

Zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci a o změně některých zákonů (dále jen „*zákon o mediaci*“).

Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání úmluvy o právech dítěte (dále jen „*Úmluva o právech dítěte*“).

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ČÁST DRUHÁ – RODINNÉ PRÁVO (dále jen „*občanský zákoník*“).

Nález Ústavního soudu ze dne 26.5.2014, I.ÚS 2482/13 ze dne 26.5.2014, N 105/73 Sb. NU 683 (dále jen „*nález ústavního soudu*“).

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „*OSPOD*“).

Úvod

Tématem této bakalářské práce je zamyšlení se nad možnými důvody, proč střídavá péče, jakožto jedna z možných porozvodových forem péče o dítě, je v České republice stále poměrně málo využívána. V této bakalářské práci je nastíněno, jakou proměnou

v posledních desítkách let prošlo rodinné soužití. Došlo k velkému posunu v tom, jak dnešní společnost vnímá pojem rodina. Také rozvodovost je v posledních letech společností daleko více tolerována, než tomu bylo ještě v nedávné historii.

Přesto však zdá se, v úpravě péče o nezletilé dítě po rozvodu, dochází k posunu jen velmi pozvolna. Stále je v České republice velmi časté, že je dítě po rozvodu či rozchodu rodičů svěřováno do výhradní péče jednoho z nich, takřka tradičně matce. Otázkou je, proč tomu tak je.

Hlavní myšlenkou střídavé péče je to, že dítě má i nadále po rozchodu rodičů s oběma z nich pravidelný kontakt a oba rodiče mají nadále stejný vliv na jeho výchovu. Z jednoho rodiče se nestane ze dne na den pouze někdo, s kým dítě tráví 2 víkendy v měsíci. V nejlepším zájmu dítěte by tedy mělo být umožnit mu, aby trávil stejný čas s oběma rodiči. A i rodiče by měli vítat, že mají nadále oba zájem o dítě pečovat a podílet se na jeho výchově. Je tedy zajímavé zamyslet se nad tím, jaké překážky brání v častějším využívání střídavé péče.

Jistou roli zde mohou hrát předsudky rodičů malých dětí. Ty mohou mít mimo jiné původ v mnohdy agresivní až militantní kampani různých spolků otců, kteří bojují za svá práva. Ani média někdy nedělají příliš dobrou službu. Lačnící po senzaci, tudíž bývají prezentovány případy, kdy se rodiče za asistence soudního vykonavatele přetahují o plačící dítě. To může vzbuzovat dojem, že střídavá péče o dítě je spojena s konflikty, hádkami a dítě je vystavováno permanentnímu stresu a zažívá traumata.

V této bakalářské práci tedy bude zkoumáno, co brání širšímu využívání střídavé péče. Zda se jedná o objektivní okolnosti rodin, jako jsou například provozní, či ekonomické důvody. Bude zkoumáno i to, zda mají rozcházející se rodiče dostatečné povědomí o odborných službách, které jim můžou usnadnit vzájemnou komunikaci a pomoci jim zpracovat na zlepšení vztahů.

Teoretická část

1 Pojetí rodiny

1.1 Definice rodiny

Pojem rodina lze definovat mnoha způsoby v závislosti na vědní disciplíně, která se tímto tématem zabývá. Rodinu lze zkoumat mnoha vědními obory, a proto lze jen těžko najít obecnou definici tohoto pojmu. Všechna vymezení tohoto pojmu se však shodují na tom, že rodina plní důležité funkce v životě každého jedince. Za obecnější lze považovat následující definici: „*Rodina je základní a nejvýznamnější společenskou jednotkou, jejíž společenský význam je nezastupitelný a jež je z tohoto důvodu pod ochranou státu a chráněna zákonem.*“ (Veselá a kolektiv, 2003, s. 13).

Rodina plní řadu nezastupitelných a nenahraditelných funkcí v životě člověka. „*Za základní jsou považovány funkce reprodukční, ekonomická, výchovná, socializační a ochranná.*“ (Veselá a kolektiv, 2003, s. 19).

V naší historii mělo tradiční pojetí rodiny po dlouhá staletí svou ustálenou podobu. Lze jej definovat následující větou. „*O rodině můžeme mluvit až tehdy, když se muži a ženy, kteří spolu žijí, narodí dítě.*“ (Veselá a kolektiv, 2003, s. 11). Narození společných potomků navíc obvykle předcházelo uzavření manželství.

V posledních letech se hovoří o tzv. „krizi“ rodiny. Jsou slyšet i názory, že manželství a tradiční podoba rodiny, tedy matka a otec spojeni manželstvím a jejich společné děti, je přežitek. „*Je tedy krize rodiny pouhým mýtem? Nutno přiznat, že nikoli – minimálně od poloviny minulého století. Pokud ji budeme spojovat především s mírou rozvodovosti, pak za kritické je možno považovat období zhruba posledních čtyřiceti let.*“ (Šmolka, Mach, 2008, s. 13). Velká míra rozvodovosti rodičů malých dětí s sebou přináší nové rozšířené jevy. Rozvedení rodiče malých dětí zakládají nové rodiny s novými, mnohdy také rozvedenými partnery. „*V pojetí současném můžeme sledovat posun směrem k větší diverzitě ve formách a modelech soužití, které můžeme označit jako rodinné.*“ (Smutková, 2007, s. 6).

1.2 Právní rámec v souvislosti s rodinou

Do roku 2013 byl v České republice v platnosti zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který od roku 1964 upravoval oblast rodinného práva v České republice. V roce 1998 byl doplněn novelou zákona č. 91/1998, kterou došlo k úpravě a několika změnám zákona o rodině. Od 1.1.2014 vzešel v platnost nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., jehož část druhá-Rodinné právo nahradila původní zákon o rodině. Rodinné právo mimo jiné vymezuje manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a dalšími příbuznými.

Současné české rodinné právo manželství vymezuje takto: „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ (§ 655 občanského zákoníku).

1.3 Typy rodin

Nejsilnější pouto mají mezi sebou vzájemně přirozeně manželé a jejich děti. Složení otec, matka a jejich společné děti je také všeobecná představa o nukleární rodině. Nukleární rodina však v dnešní době nemá pouze tuto tradiční podobu. „*Většina lidí si myslí, že takto vypadá většina rodin. Opak je pravdou. Odhaduje se, že v naší populaci tvoří úplné nukleární rodiny třetinu rodin a pouze pětinu všech domácností. Zbytek čili většinu, tvoří lidé žijící sami nebo jen s dítětem bez partnera, nebo příslušníci tří či čtyř generací v různých – z hlediska nukleární rodiny nekompletních – konstelacích.*“ (Matoušek, 1993, s. 24).

Jako rodinu nevnímáme pouze matku, otce a jejich děti, ale i další příbuzné. Některé rodiny s širším příbuzenstvím neudržují prakticky žádné vztahy, jiné rodiny mají na širší rodinný okruh pevné vazby a jsou si velmi blízcí. „*Z hlediska psychologie rozlišujeme rodinu nukleární, do které patří otec, matka a děti. Poté také rodinu širší, kam patří širší příbuzenstvo, jako jsou prarodiče, sestřenice, bratřenci, tety, strýcové. Všechny tyto členy rodiny dítě vnímá, má s nimi nebo s nimi buduje vztah.*“ (Špaňhelová, 2010, s. 13).

Dítě během vyrůstání neovlivňují jen rodiče, ale i širší rodina. Vztahy a fungování v širší rodině také přispívá k utváření osobnosti dítěte. Fungují zde výchovné vzory, jak se k sobě navzájem chovají prarodiče, jak se prarodiče chovají ke svým vnoučatům. Dítě má v prarodičích oporu. Ti předávají vnoučatům životní moudra. „*Mnohdy si širší*

rodina vyměřuje zkušenosti. Jsou to chvíle, kdy prarodič vypráví, a vnoučata poslouchají. Čerpají tak zkušenost pro svůj život, ví, že v danou chvíli a v dané situaci nejsou sama.“ (Špaňhelová, 2010, s. 27).

Pro mnohé manžele jsou velmi důležité vztahy s prarodiči, strýci a tetami jejich dětí. Tito příbuzní mnohdy patří mezi klíčové osoby v jejich životech. Radí se s nimi před důležitými rozhodnutími, svěřují se jim, radují se s nimi z úspěchů a bývají si oporou. *„Tak jako platí o jednotlivcích, že jejich duševní a tělesné zdraví souvisí s jejich vazbami na rodinu, platí o pospolu žijících malých rodinách, že mnohé aspekty jejich prosperity jsou závislé na vazbách v širší rodině.“* (Matoušek, 1993, s. 24).

Není pochyb o tom, že pro dítě je nejpřínosnější vyrůstat v úplné, fungující rodině. Dítě může z takového rodinného prostředí čerpat řadu pozitiv. Odnáší si do dalšího života zdravé sebevědomí a pozitivní vzorce chování. *„Členové rodiny na sebe berou ohledy a respektují se. Tyto rodiny jsou charakteristické pevnou koalici mezi rodiči, kterou žádný vnější vliv nedokáže trvale ohrozit. V rodině je jasná hierarchie odpovědnosti. Jedinečnost jednotlivců je hodnocena pozitivně. V rodině existuje rovnováha mezi intimitou a potřebou sdílení.“* (Matoušek, 1993, s. 76).

Pokud dítě a dospívající jedinec vyrůstá v prostředí, kde může chovat vůči svým rodičům respekt a uznává jejich přirozenou autoritu, přirozeně přejímá jejich názory a přínosné vzorce chování pro své budoucí fungování ve své vlastní rodině. Mezi nejdůležitější lze zařadit respekt a úctu k partnerovi. *„Respekt znamená určitou úctu rodičů navzájem. Ta se projevuje ve vzájemné pomoci, v naslouchání, v úctě k názoru, k dání prostoru v komunikaci, projevuje se ve vyjítí vstříc v tom, co si ten druhý přeje.“* (Špaňhelová, 2010, s. 23).

Dalším typem rodinného soužití může být neúplná rodina. Vyrůstáním v neúplné rodině může dítě postrádat model ženské, nebo mužské role. Model ženské role je pro dítě velmi důležitý. *„Pokud je dítětem děvče, odnáší si ho v tom smyslu, že se podle něj do budoucna chová. Je tedy pro něj příkladem.“* (Špaňhelová, 2010, s. 19). Stejně tak je důležitá během vyrůstání dítěte role otce. *„Pro chlapce je důležité, aby poznal a identifikoval se s tím, co otec dělá, nebo naopak si uvědomil, co nechce dělat v budoucnu tak jako on. Až on sám bude partnerem a otcem.“* (Špaňhelová, 2010, s. 21).

Rodiče si bývají vzájemnou oporou a partnery při nastavování výchovných mantinelů. Zvláště u dospívajících dětí mohou nastat problémy s určováním hranic,

nerespektování rodiče jako autority. V tuto chvíli v úplných rodinách nastupuje druhý rodič v posílení rodičovské autority. V těchto situacích role druhého rodiče v neúplných rodinách velmi chybí. Někdy může chybějící otcovský vzor vyústit až za hranici toho, co lze ještě dítěti tolerovat. *„Stále platí, že neúplná rodina (zejména rodina s chybějícím otcem) se statisticky významně častěji vyskytuje jako charakteristika rodinného zázemí u delikventních osob. V souvislosti s tím se podtrhuje význam otcovského vzoru a otcovské autority.“* (Matoušek, 1993, s. 64)

V neúplné rodině může dítě vyrůstat z různých důvodů. Taková situace může vzniknout nezaviněně, ovdověním jednoho z rodičů. Ale také například z vědomého rozhodnutí ženy zatajit otce dítěte a vychovávat dítě samostatně. V současné době nejčastějším důvodem bývá rozpad rodiny jako následek rozchodu či rozvodu rodičů.

2 Rozvod, rozchod

2.1 Rozvod či rozchod rodičů nezletilých dětí

Rodiče nezletilých dětí by měli mít především zájem o udržení fungující úplné rodiny pro své dítě. Někdy je to však přes veškerou snahu obou rodičů nemožné a dochází k rozpadu úplné rodiny jako důsledek jejich odluky. Rozchod nesezdaných partnerů, především pokud vychovávají nezletilé dítě, se jeví být v mnoha ohledech totožný s rozvodem manželů. *„Pokud soužití dospělých končí, rozchody nesezdaných partnerů mají mnoho shodných charakteristik s rozvody lidí, kteří žili v manželství.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 19).

Příčiny rozchodu rodičů nezletilých dětí bývají různé. Ke snaze partnerů o udržení rodiny jistě nepřispívá zvýšená tolerance rozvodů společnosti. *„Rozvod zdaleka není takové společenské stigma, jaké představoval v minulosti.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 20).

Vedle formálně rozvedených manželství, kterých současné statistiky uvádějí velké množství, zde máme i poměrně velké množství rodin s malými dětmi, kdy prakticky došlo k rozchodu manželů, tedy rodičů těchto dětí, ale manželství neukončili po formální stránce. *„Je třeba si uvědomit, že vedle manželů, kteří se rozvedli, existuje značný počet ne příliš spolehlivě zjistitelných rodin, které žijí v trvalém rodinném rozvratu s výrazně narušenými rodinnými funkcemi, ale o rozvod z nejrůznějších důvodů nepožádali. Někdy se v souvislosti s tím hovoří o ‚nedeklarovaném rozvodu.‘“* (Smutková, 2007, s. 32).

Pokud jsou v manželství nezletilé děti, hlavní podmínka pro rozvod manželství je nejprve před notářem uzavřená dohoda manželů o úpravě poměrů k nezletilým dětem po rozvodu. Nový občanský zákoník říká, že *„manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil.“* (§ 757 občanského zákoníku).

Z hlediska schopnosti manželů domluvit se na vzájemném vypořádání společně nabytého majetku, a především na úpravě poměrů ve vztahu k nezletilým dětem, rozdělujeme rozvody na sporné a nesporné.

Sporný rozvod nastává tehdy, pokud jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, nebo pokud se manželé nejsou schopni domluvit na vypořádání společně nabytého

majetku a úpravě poměrů ke společným nezletilým dětem. „*Soud může v tomto případě na návrh jednoho z manželů manželství rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Při rozhodování bere v úvahu příčiny rozvratu manželství. Jak jsme již uvedli, mají-li manželé nezletilé děti, musí být nejprve soudem v opatrovnickém řízení pravomocně rozhodnuto o úpravě poměrů k těmto dětem pro dobu po rozvodu.*“ (Šmolka, Mach, 2008, s. 129).

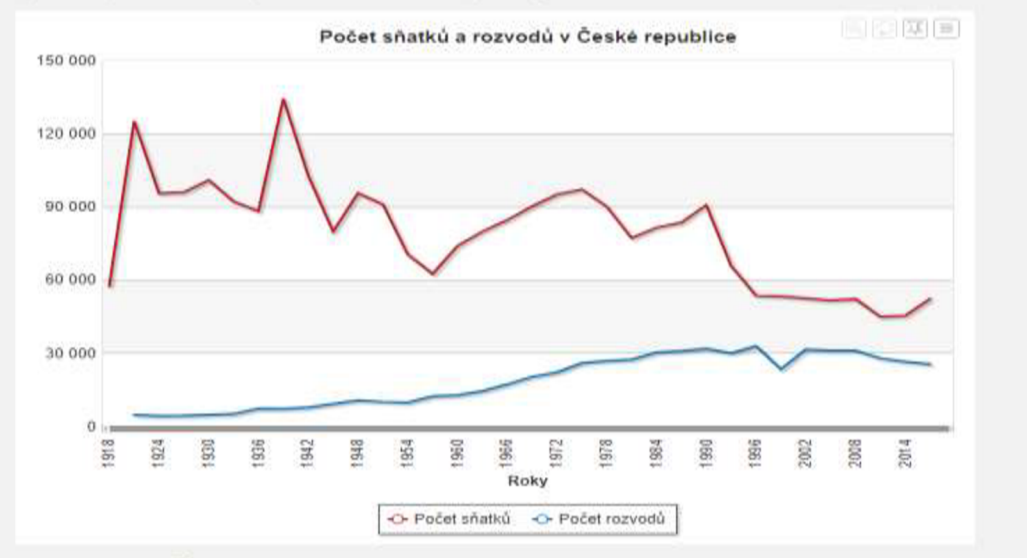
Naproti tomu rozvod nesporný se vyznačuje tím, že manželé jsou schopni na podmínkách, které souvisí s rozvodem předem dohodnout. Obvykle nastává tehdy, pokud s rozvodem souhlasí oba manželé a ani jeden z nich se nesnaží za každou cenu manželství udržet. „*Zákon podmiňuje možnost použití tohoto nesporného rozvodu následovně: 1. manželství musí trvat nejméně 1 rok, 2. manželé spolu minimálně 6 měsíců nežijí, 3. k návrhu na rozvod se připojí druhý z manželů.*“ (Plecitý, Salač, 2001, s. 46) Aby soud manželství rozvedl, musí být však manželé splněno několik dalších podmínek, z nichž nejdůležitější je úprava poměrů nezletilých dětí. „*Soud je povinen manželství rozvést, pokud mu manželé předloží následující dokumenty: 1. Písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy upravující pro dobu po rozvodu: a) vypořádání vzájemných majetkových vztahů, b) práva a povinnosti společného bydlení.... 2. Pokud mají manželé nezletilé děti, přistupuje zde ještě požadavek na předložení: pravomocného rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu rozvodu (svěření do výchovy a vyživovací povinnost).*“ (Plecitý, Salač, 2001, s. 46).

2.2 Rozvodovost v České republice

Jak je patrné z přiloženého grafu, který zobrazuje sňatečnost a rozvodovost v České republice od roku 1918, počet rozvodů až do roku 1996 stále stoupal. V roce 1996 počet rozvodů manželství dosáhl svého vrcholu, nicméně rozvodovost se stále v České republice drží na velmi vysokých číslech. V grafu uvedeném níže je znázorněn vývoj počtu sňatků a rozvodů v České republice v období od roku 1918 do roku 2014.

SŇATKY A ROZVODY

V první polovině 50. let 20. století končila rozvodem desetina manželství. Hranice 30 % byla poprvé překonána v roce 1975. V období 2005–2010 rozvodovost v celkovém trendu stagnovala na úrovni 47–50 %. Historické maximum, 50 % manželství končících rozvodem, bylo zaznamenáno v roce 2010. Nicméně do roku 2012 došlo k poklesu zpět na úroveň z počátku nového tisíciletí, přesněji na hladinu 44 %.

Graf č. 1 - Počet sňatků a rozvodů v České republice. (Zdroj: www.czso.cz, 2021).

V uplynulých dvaceti letech se míra rozvodovosti v České republice stále drží velmi vysoko. Pokud by se zohlednily i již zmíněné „nedeklarované rozvody“ a rozchody nesezdaných partnerů, kteří spolu dlouhodobě žijí, vyšlo by opravdu velmi vysoké číslo počtu rozpadlých rodin.

V následující tabulce jsou uvedena absolutní čísla počtu sňatků a rozvodů v České republice za uplynulých 20 let. Je až alarmující, jak vysoký podíl všech rozvedených manželství byla manželství s nezletilými dětmi. Více, než polovina rozvedených manželství v České republice jsou manželství s nezletilými dětmi.

Tabulka č. 1 – Počet sňatků a rozvodů v ČR za uplynulých 20 let. (Zdroj: www.czso, 2021).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet obyvatel k 31. 12. (v tis. osob)	10 267	10 206	10 203	10 211	10 221	10 251	10 267	10 381	10 468	10 507	10 533	10 505	10 516	10 512	10 538	10 554	10 579	10 610	10 650	10 694
Sňatky	55 321	52 374	52 732	48 943	51 447	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746	45 137	45 206	43 499	45 575	48 191	50 768	52 567	54 470	54 870
Rozvody	29 704	31 586	31 758	32 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783	28 113	26 402	27 895	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313	24 141
z toho podle délky trvání manželství (v letech):																				
Průměrná délka trvání manželství (roky)	11,0	11,3	11,5	11,6	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3	12,5	12,7	12,9	12,8	13,0	13,1	13,0	13,1	13,2	13,4	13,5
Podíl rozvedených manželství s nezletilými dětmi (v %)	64,2	65,1	64,3	63,1	62,9	61,4	60,5	59,1	58,1	57,8	57,3	56,3	57,5	57,1	56,8	57,5	58,9	59,0	58,4	59,0
Úhnná rozvodovost (v %)	41,4	44,7	45,7	48,0	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6	46,8	50,0	46,2	44,5	47,8	46,7	46,5	45,2	47,2	44,8	44,8

2.3 Negativní dopady rozvodu

Rozvodovost a rozpady rodin nesezdaných partnerů je v naší společnosti v posledních letech vysoká. Mohlo by se tedy zdát, že rozchod rodičů malých dětí a rozpad rodiny je něco celkem běžného. Jedná se ale o velmi zásadní a jednu z nejzávažnějších životních zátěžových událostí, se kterou se člověk může setkat. *„Určitým způsobem je rozvod náročnější situace než úmrtí partnera, s nímž bývá srovnáván. Pro mnoho lidí rozvod znamená zhroucení hlavního životního projektu. Partner po rozvodu nezmizí, stále někde je. V případě, že ze svazku přišly na svět děti, je nutné s partnerem dále komunikovat.“* (Matoušek a kol., 2015).

S některými negativními dopady a důsledky rozpadu rodiny se někteří její členové vyrovnávají ještě řadu let po rozvodu. *„Rozvod má stránku ekonomickou, právní, rodičovskou, psychickou a sociální. Zvláště poslední tři aspekty představují zátěž na léta.“* (Matoušek, 1993, s. 68).

Asi lze jen těžko najít jedince, kterého by rozvod a potažmo rozpad jeho rodiny nijak nezasáhl, ať už emočně, finančně, časově atd. *„Všichni účastníci rozvodu něco ztrácejí – dospělí ztrácejí partnera, děti přicházejí o stálou přítomnost otce, někteří účastníci rozvodu musejí v souvislosti s ním změnit bydliště, ekonomické ztráty jsou pravidlem, rozvedená žena je daleko více zatížena provozem rodiny, protože je na něj sama, může se negativně měnit i vztah dětí k tomu rodiči (obvykle k matce), s nímž žijí.“* (Matoušek, 1993, s. 69).

Dítě je velmi ovlivňováno prostředím, ve kterém vyrůstá. To, co doma slyší a vidí, ho ovlivňuje na celý život. Pokud jsou v rodinně každodenní konflikty mezi rodiči, kterým bývají děti navíc přítomny, není to ideální prostředí, ve kterém může dítě vyrůstat. Nicméně, rozchod rodičů vše nevyřeší a mívá na dítě mnoho negativních dopadů. Dítěti se rozvodem rodičů mění veškerý řád a každodenní rytmus, na který bylo zvyklé od svého narození. Najednou rozvodem rodičů skončí běžné fungování a nastávají v něm velké změny. *„Dítě si prožilo určitou dobu, kdy žilo s oběma rodiči. Mají ho rádi, starají se o něho, podílejí se na jeho péči. Má s nimi společné zážitky (alespoň ve většině případů). Určitým způsobem si zvyklo na to, že se v rodině vyskytuje otec i matka.“* (Špaňhelová, 2010).

Dítě si najednou s takovou dramatickou změnou v rodině neví rady. Může si připadat „vykolejeně“ a může u něho nastat řada negativních pocitů a projevů chování.

„Běžnou reakcí na rozvod rodičů je u dětí smutek, pocity vlastní viny za rozvod, poruchy spánku, poruchy soustředění, agresivní zlobení v přítomnosti i v nepřítomnosti rodičů, odmítání poslušnosti domnělému viníkovi rozvodu, různé psychosomatické obtíže i zhoršení prospěchu a chování ve škole.“ (Matoušek a kol., 2015).

Často dochází ze strany rodičů k podceňování negativního dopadu jejich rozvodu či rozchodu na dítě. Tyto důsledky se totiž na dítěti nemusí nutně projevit hned, ale až s odstupem času. *„Nejde totiž jen o důsledky, které by se projevovaly bezprostředně a okamžitě, ale o takové mechanismy, které se začnou projevovat ve vzorcích chování dítěte třeba až v období puberty, či dokonce až na začátku jeho dospělosti.“ (Matějček, Dytrych, 1994, s. 134).*

Řada rodičů se nedokáže se situací vyrovnat a přijmout ji. V souvislosti s tím se někdy záměrně, někdy neplánovaně pod vlivem silných emocí dopouští svým chováním a postoji na dítěti závažných chyb. Stává se, že rodič, který je tím druhým opuštěn a rozchod si nepřeje, se staví do role ublížené oběti a dítěti se svěřuje se svými pocity, nebo dítě využívá jako prostředek citového vydírání k tomu, aby se partner vrátil. *„Nežádoucí role dítěte v rozvodové situaci bývají popisovány jako role prostředníka, role důvěrníka jednoho nebo obou rodičů, role hendikepovaného (jehož hendikep má přivolat odešlého rodiče zpět do rodiny, kterou opustil, případně má hendikep drammatizovat utrpení opuštěného rodiče), role spolubojovníka (v koalici s jedním rodičem a jeho původní rodinou proti druhému rodiči)“.* (Matoušek a kol., 2015). Mnohdy k tomu dochází nevědomky, kdy je rodič pod vlivem silných emocí. *„Ve chvíli, kdy se rodič příliš zaměří sám na sebe, a ne na dítě – domnívám se, že nevědomě – zapomene.“ (Špaňhelová, 2010).* Na dítě tím dopadá rozvod rodičů ještě tíživěji. Místo, aby u rodičů nacházelo oporu a ujištění, že vše bude zase v pořádku, bývá postaveno do role utěšovatele.

2.3.1 Syndrom zavrženého rodiče

V případě nepřijetí situace rozvodu ze strany jednoho z rodičů, většinou toho, kdo nebyl iniciátorem rozvodu a byl tedy druhým manželem opuštěn, může nastat soustavné programování dítěte vůči druhému rodiči. Často to bývá následek předrozvodové a rozvodové bitvy rodičů o majetek a svěření dítěte do péče. Často k tomuto jevu dochází rodičem, kterému bylo dítě svěřeno do péče a s dítětem tedy tráví více času než druhý rodič. *„Jde o přímé nebo nepřímé, vědomé nebo nevědomé ovlivňování dítěte*

proti tomu z rodičů, v jehož péči trvale nebo alespoň bezprostředně není. Dítě může být popouzeno proti jednomu z rodičů, ale také vzájemně, kdy otec popouzí proti matce a matka proti otci.“ (Novák, Průchová, 2007, s. 71).

Dítě může být manipulováno tak systematicky a silně, až je v něm pěstována, a nakonec vypěstována nenávist vůči druhému rodiči. *„Ve zmíněném případě nejde o prosté ovlivnění. Jde o specifickou formu mytí mozku. Děti jsou určité upravené, či dokonce zcela smyšlené situace často opakovány.“* (Novák, 2012, s. 32).

Americký psychiatr Richard A. Gardner na počátku 80. let minulého století tento jev pojmenoval jako Syndrom zavrženého rodiče. Definoval jej jako *„proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané.“* (Gardner, 1996). Jak z definice vyplývá, jedná se o neoprávněnou, nebo překroucenou a zveličenou kritiku druhého rodiče. Soustavná manipulace dítěte proti druhému rodiči může vyústit až v odpor a nechť trávit s druhým rodičem čas. *„Odmítání jednoho z rodičů tu není výjimkou.“* (Novák, 2012, s. 33).

Na dítě mívá takováto soustavná manipulace často negativní dlouhodobý dopad. *„Dítě se přizpůsobuje situaci za cenu řady vzájemně souvisejících a mnohdy propojených obranných mechanismů. Ty sice umožňují určitou míru vyrovnání se s úzkostí a získání opory v komplikované životní situaci, ale nejsou projevem zralého, adaptivního rozvoje osobnosti. Naopak, vedou k patologickému vnímání, prožívání a neméně nevhodnému vytváření životního příběhu.“* (Novák, 2012).

3 Péče o dítě po rozvodu

3.1 Nejlepší zájem dítěte

V souvislosti s rozhodováním o svěřeni nezletilého dítěte do péče po rozvodu, se velmi často používá termín „nejlepší zájem dítěte“. Tento termín je používán tak často, až se zdá být notoricky známý a naprosto běžný. Neexistuje jeho ustálená právní definice, při rozhodování o svěřeni dítěte do péče po rozvodu, se ale musí soud s otázkou nejlepšího zájmu dítěte vypořádat.

Věta, která je velmi blízká myšlence nejlepšího zájmu dítěte je zmíněna v zákonu č. 359/1999 Sb.: *„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“* (zákon o sociálně – právní ochraně dětí).

Také lze vycházet z Úmluvy o právech dítěte, kde jsou uváděna jednotlivá práva dítěte, která zajišťuje stát. Každý stát, který podepsal tuto Úmluvu, se zavázal zajišťovat práva dítěte. Za Českou republiku byla tato Úmluva podepsána 30.9.1990. Je tedy potřeba zohledňovat nejen to, že dítěti náleží ochrana a řádná péče, ale je i nositelem práv. *„Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány.“* (Úmluva o právech dítěte).

Ovšem při posuzování a vyhodnocování situace, kdy se rozhoduje o svěřeni dítěte do péče, je potřeba zohlednit nejen práva dítěte, i když ta především, ale i práva rodičů. I o nich se zmiňuje Úmluva o právech dítěte: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.“* (Úmluva o právech dítěte).

3.2 Současné nejčastější formy péče o dítě po rozvodu v ČR

Názory a přístupy společnosti ke svěřování dětí do péče po rozvodu se sice mění, ale velmi pomalu. V minulosti bylo po dlouhou dobu zvykem dítě po rozvodu svěřit takřka automaticky do péče matky a otci stanovit vyhrazený čas, kdy smí své dítě vídat

a kolik času s ním může trávit. O jiných způsobech úprav péče o dítě po rozvodu se většinou neuvažovalo. Panoval názor, že dítě potřebuje pro zdravý vývoj hlavně matku a matka je schopna dítěti poskytovat lepší péči než otec. *„Od zjištění o zhoubnosti odloučení dítěte od matky, které přinesly poválečné odborné studie, platilo po větší část minulého století za nepochybné, že zejména malé děti mají být svěřovány do péče matky. Očekávalo se, že otec bude respektovat 'nezastupitelnou roli matky'“.* (Matoušek a kol., 2015, s. 31).

Začalo však přibývat hlasů, které volaly po větší spravedlnosti. Otcové čím dál tím častěji nesouhlasili s tím, že rozvodem by měli přijít o výchovný vliv na dítě a měli by trávit s dítětem podstatně méně času než matka dítěte. *„Od konce sedmdesátých a začátku osmdesátých let (u nás až od konce devadesátých let) vzrůstá ve světě popularita společné péče. Ustanovení jednoho rodiče jediným opatrovníkem a druhého pouhým návštěvníkem se začalo považovat za nerovnoprávné. Společná péče měla představovat spravedlivější rozdělení odpovědnosti za dítě i času s ním stráveného.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 31).

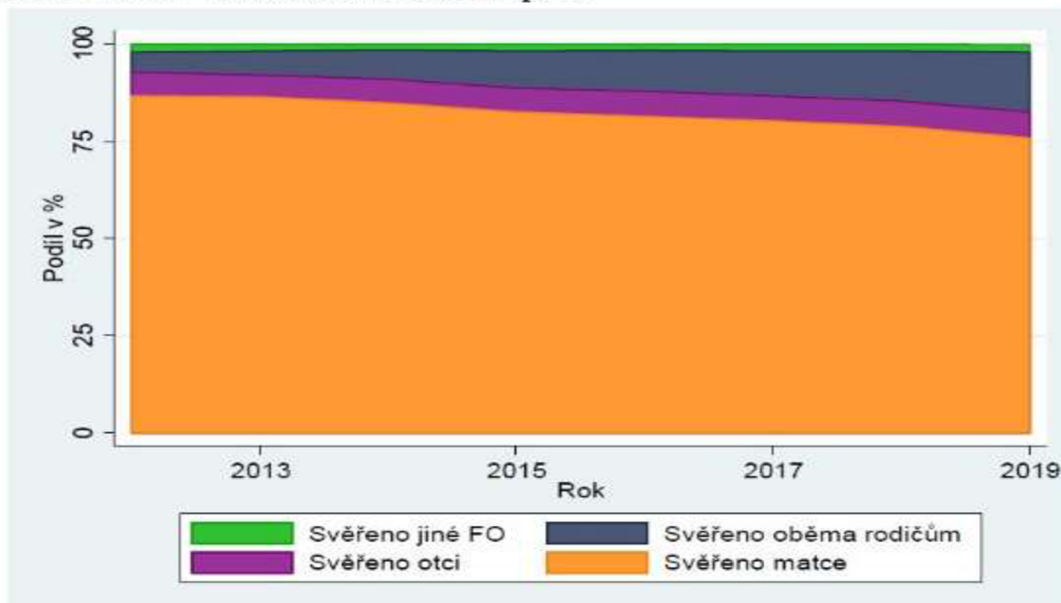
Jaké jsou tedy v současné době nejčastější formy porozvodové péče o dítě v České republice? Nejčastěji stále soud svěřuje dítě do péče jednoho z rodičů, ve většině případů to bývá matka. Druhému rodiči je vymezen a upraven styk s dítětem, tedy stanoveno, kdy bude mít možnost trávit čas se svým dítětem a je mu vyměřeno výživné. *„Jak bylo již uvedeno ve statistických datech, největší počet dětí v České republice je svěřeno po rozvodu rodičů do péče matek. V roce 2008 to bylo 84,7 % dětí.“* (Špaňhelová, 2010, s. 132). Od roku 2008 sice došlo k mírnému poklesu počtu svěření dítěte po rozvodu do péče matky, ale nijak dramaticky. Stále se pohybuje kolem 80 %. *„Nejčastěji volené uspořádání je výlučná péče matky. Otci je v tomto uspořádání dáno právo stýkat se s dítětem v rozsahu, o němž rozhodne soud. Nicméně děti pak mají s otcem velmi často malý, nebo dokonce žádný kontakt.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 35).

Jsou i případy, kdy je po rozvodu dítě svěřeno do péče otci. Těchto případů však není mnoho a trend se v České republice v posledních letech v tomto případě nijak výrazně nemění. *„Těchto variant je v České republice nepatrné množství.“* (Špaňhelová, 2010, s. 134).

Zvyšuje se však, i když pomalu, počet svěření dítěte do péče po rozvodu oběma rodičům. Soud může rozhodnout o společné, nebo střídavé péči rodičů. V případě

společné péče rodičů platí stále podmínka, že oba rodiče s touto formou péče o dítě musí souhlasit. Je zde tedy zapotřebí bezproblémová komunikace a spolupráce obou rodičů. „Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“ (občanský zákoník). Zřejmě i to bude důvod, proč společná péče stále není často aplikována. Oproti tomu v posledních letech přibývá případů, kdy je rozhodnuto o střídavé péči, jakožto porozvodové úpravě péče o dítě. Nejedná se o dramatický nárůst, ale přesto je nárůst této porozvodové formy péče o dítě v posledních letech patrný, viz graf níže.

Graf 44: OS – svěřování dítěte do péče

Graf č. 2 - Svěřování dítěte do péče v ČR. Zdroj: (www.stridavka.cz, 2021).

3.3 Klady versus zápory střídavé péče

Stěžejní myšlenka střídavé péče je, aby byl dítěti zachován nejen kontakt s oběma rodiči, ale i stejný výchovný vliv obou rodičů. Má se za to, že pokud dítě tráví s otcem pouze každý druhý víkend, je ochuzeno o společné všednodenní zážitky. Nezažívá otce při běžných denních činnostech. Střídavá péče zajišťuje dítěti trávit s oběma rodiči stejný čas. Dítě nepoznává otce pouze při chvílích odpočinku o víkendech a prázdninách, kdy jezdí na výlety, chodí do kina atd., ale prožívá s ním i běžnou denní rutinu se vším, co to obnáší. „Dítě žije u obou rodičů, vnímá, jaké mají vlastnosti, dovednosti, záliby, vnímá je se vším všudy rovnoměrně v rámci času, není tedy o jednu roli – mateřskou nebo otcovskou ochuzeno. Dítě poznává přístup každého rodiče k životním situacím, vnímá, jak se staví k řešení problému.“ (Špaňhelová, 2010, s. 141).

Díky střídavé péči má tedy dítě možnost vytvořit si stejně silnou citovou vazbu a blízký vztah k oběma rodičům.

Střídavou péči ale nelze plošně aplikovat v každé rozvedené rodině. Na všechny zúčastněné klade řadu nároků. U rodičů je předpoklad, že jsou schopni nekonfliktní komunikace a spolupráce. Dále by měli mít oba rodiče alespoň podobné výchovné metody. *„Plnění povinností nepůjde nutným stereotypním tempem, ale u méně přísného a méně důsledného z rodičovské dvojice se hodně zanedbá. Naopak ten 'tvrdší' bude situací manipulován k ještě větší náročnosti. Bude muset dohánět to, co se zanedbalo.“* (Novák, Průchová, 2007, s. 70). U dětí je zase předpoklad schopnosti flexibility. Pravidelné střídání zázemí a rodinného prostředí, ve kterém dítě žije, jej může unavovat. Vyšší nároky mohou být kladeny i na učitele dětí. *„Mám na mysli to, že učitelka v mateřské nebo základní škole něco řekne dítěti nebo rodiči a ten si neuvědomí, že v ten den, kdy mají děti něco přinést, je dítě s druhým rodičem, a zapomene mu to sdělit...“* (Špaňhelová, 2010, s. 142).

3.3.1 Mezníky v právní úpravě v souvislosti se střídavou péčí

V srpnu roku 1998 vzešel v platnost zákon č. 91/1998 Sb., který měnil a doplňoval tehdejší zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Tento zákon vložil do tehdy platného zákona o rodině § 26 odst. 2, který zněl: *„Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“* (zákon o rodině, zrušen k 1.1.2014). Touto novelou zákona byl tedy formálně zaveden institut střídavé a společné péče. Je zde patrný důraz na blaho a nejlepší zájem dítěte. Mohl se předpokládat větší nárůst svěřování nezletilých dětí po rozvodu do střídavé péče. Do té doby to byly spíše zcela výjimečné případy, kdy se na střídavé péči rodiče předem dohodli a soud pouze jejich domluvu schválil. Tím, že odpadla podmínka souhlasu obou rodičů, mohl se předpokládat větší nárůst svěřování nezletilých dětí po rozvodu do střídavé péče. Žádný dramatický nárůst ovšem nenastal.

Další příslib ve věci většího využívání střídavé péče nastal v podobě nálezu Ústavního soudu ze dne 26.5.2014. Jednalo se o případ rodičů dvou nezletilých dětí, kdy otec žádal o svěření dětí do střídavé péče, matka se střídavou péčí nesouhlasila. Obvodní i Městský soud střídavou péčí zamítl a děti byly svěřeny do výhradní péče matky. Tyto rozsudky byly nálezem Ústavního soudu zrušeny. V nálezem Ústavního

soudu je uvedeno: „...svěření dítěte do střídané péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení. Tato novela zákona o rodině zjevně odráží posun ve vnímání role otce a matky při výchově dětí, zvýšené zapojení otců do péče o dítě i v jeho nejmladším věku, vzrůstající počet mužů odcházejících s dětmi na rodičovskou dovolenou a snahu umožnit "dvoukariérní" manželství. Řečeno jinak, výchova dítěte již nutně není výhradně ani převážně v rukou matky, čemuž musí odpovídat i řešení situace, kdy se manželství rozpadne a je nezbytné zajistit následnou výchovu nezletilých dětí. Pro úplnost Ústavní soudu dodává, že nová právní úprava výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství zakotvená v § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen "nový občanský zákoník"), který v mezidobí od vynesení rozsudků obecných soudů v projednávané věci nabyt účinnosti, na těchto principech nic nemění.“ (I.ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014). Tato citovaná pasáž z nálezu Ústavního soudu by se dala chápat tak, že při rozhodování o svěřování nezletilých dětí do péče by měla být, pokud oba rodiče dokážou vytvořit dítěti přívětivé podmínky, upřednostňována před výhradní péčí jednoho z rodičů. Nicméně to se nedeje a ani tento nálezh Ústavního soudu nepřinesl ve věci střídané péče žádnou revoluční změnu.

3.3.2 Možné důvody málo častého využívání střídané péče

Média jsou zaměřena na vysokou sledovanost a zájem diváků a čtenářů. Proto ráda zveřejňují kontroverzní a vyhrcoené kauzy. Často to bývají lidské příběhy vytržené z kontextu a informace překroucené a zveličené. Čas od času se v médiích objevují reportáže, kdy otec s matkou spolu bojují o dítě. Dítě je za usilovného pláče vytrženo z matčiny náruče a násilně odvezeno otcem, protože nastává jeho týden střídané péče. Takovéto články a reportáže téma střídané péče demonizují a veřejnost si ji spojuje často s trápením dětí a bojem mezi rodiči. V médiích chybí větší osvěta a dostatek objektivních informací o tomto tématu.

Zajímavým počinem je pořad nazvaný „Střídavka po deseti letech“, který byl odvysílán Českou televizí. Snaží se téma střídané péče ukázat z objektivního pohledu. Je zde dán prostor všem členům rodiny, dětem, rodičům i novým partnerům rodičů. Ti všichni hodnotí s odstupem let střídanou péči, která byla součástí jejich života. Takováto citově nezabarvená osvěta v médiích je potřebná. Téma střídané péče přibližuje široké veřejnosti.

Bojovná rétorika některých občanských spolků, které propagují střídavou péči také nebývá příliš šťastná. Poměrně často bývají používány věty typu „bojujte za svá práva, můžete vyhrát soudní řízení atd.“ Tyto věty opět mohou navozovat negativní pocity spojené se střídavou péčí. Jako by proti sobě stáli dva protivníci, kteří bojují o kořist v podobě dítěte. Například na webových stránkách Unie otců – otcové za práva dětí je uvedeno: *„Otcové, kterým státní moc odcizuje děti, se scházejí a zjišťují, že v podobné situaci se neocitli sami. Proces odcizování dětí probíhá podle stejné šablony a s podobným výsledkem.“* (www.unie-otcu.cz, 24.1.2021). Často je také podobnými spolky zmiňována diskriminace otců. Hlavní zájem zde však není zájem otce, ale nejlepší zájem dítěte.

Podstatou střídavé péče je blaho dítěte, které tráví stejný čas s oběma svými rodiči, kteří oba své dítě milují a chtějí pro něho to nejlepší. Jsou schopni spolu normálně komunikovat, spolupracovat a vycházejí si vstříc. Bojovná rétorika tuto podstatu střídavé péče popírá. Pokud jeden z rodičů docílí svěřeni dítěte do střídavé péče na základě tvrdého boje, při kterém použije všechny dostupné prostředky, není to dobrý základ pro vytváření zdravého prostředí pro výchovu dítěte.

Stává se, že do situace vstupují a zasahují prarodiče, kteří nemají se střídavou péčí osobní zkušenost, nemají o ní dostatek objektivních informací a mají vůči ní předsudky. Tito příbuzní mohou vyvíjet nátlak na rodiče rozhodnuté pro střídavou péči a mohou se jim pokoušet jejich rozhodnutí rozmlouvat *„Dle mých zkušeností reagují na střídavou péči v některých momentech negativně prarodiče. Především babičky, a to mnohdy tak, že je jejich dcera neschopná nebo není dobrá matka, pokud se jí nedaří starat se o dítě po rozchodu s jeho otcem v plné míře. Tato negativnost v chování může být způsobena také tím, že babička při své mateřské péči neměla moc zkušenost s péčí manžela, s tím, že by se o děti staral a vykonával ve větší míře svou otcovskou roli. Byl pouze přítomen.“* (Špaňhelová, 2010, s. 142).

4 Zapojení profesionálů do rozhodování o péči o dítě po rozvodu

4.1 Střídavá péče z nařízení soudu

Od roku 1998, novelizací tehdejšího zákona o rodině, odpadla podmínka souhlasu obou rodičů se střídavou péčí. Od té doby je možné, aby střídavou péčí po rozvodu rodičů nezletilého dítěte nařídil soud i přes důrazný odpor a nesouhlas jednoho z rodičů. I v případech, kdy oba rodiče jsou dítěti schopni poskytnout řádnou péči a soudce je tedy přesvědčen, že jedná v nejlepším zájmu dítěte, to může mít negativní dopad, který dolehne hlavně na dítě. Soudce rozhoduje takzvaně „od stolu“ na základě písemných podkladů, aniž by se s dítětem osobně setkal.

Přestože již pro svěření dítěte do střídavé péče neplatí podmínka souhlasu obou rodičů, měly by být použity všechny dostupné prostředky k tomu, aby rodiče sami rozhodli za využití služeb a pomoci různých odborníků o tom, jak bude probíhat po rozvodu péče o jejich nezletilé dítě. Nemělo by se stávat, že rodiče nechají situaci zajít tak daleko, že za ně rozhodne autorita v podobě soudu. *„Přenechat tuto kontrolu někomu jinému, například soudu, respektive soudci, je zcela legitimní možností, měla by to však být až možnost poslední. Někdo cizí, kdo dítě nezná, možná ho ani nikdy neviděl a neuvidí, by měl takovou moc získat až ve chvíli, kdy je zřejmé, že všechny jiné varianty byly vyčerpány a selhaly. Jsou to právě rodiče, kteří jsou většinou schopni udělat ta nejlepší rozhodnutí ve prospěch svých dětí a většinu jejich života to i dělají.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 124). Oba rodiče své dítě milují a chtějí pro něho jen to nejlepší a předně s ním žijí od jeho narození a znají ho nejlépe ze všech lidí. Oni by měli být nejkompetentnější lidé pro určení formy a způsobu jeho další výchovy. *„Na nedávné české odborné konferenci jeden z řečníků citoval následující pasáž z rozhovoru mezi soudcem a rodiči v rozvodu: Soudce k matce: 'Máte ráda své dítě?' Matka: 'No jistě, mám'. Soudce k otci: 'Máte rád své dítě'? Otec: 'O tom nepochybujte'. Soudce: 'No vidíte, já ho rád nemám. A přitom mám rozhodnout, co s ním bude.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 12). V dnešní době již existuje řada odborníků a služeb, které lze využít k usnadnění komunikace a domluvy rozvádějících se rodičů. V zájmu všech, a především v zájmu dítěte je, aby o jeho dalším osudu rozhodli společnou domluvou jeho rodiče.

4.2 Profesionální služby pro pomoc k dosažení dohody

Sociálně – právní ochrana dětí běžně nazývána jako OSPOD hraje velmi významnou roli v procesu rozhodování o svěřeni nezletilého dítěte do péče. OSPOD má za úkol zejména hájit práva dítěte a ochraňovat jeho zájmy. Při probíhajícím rozhodování o svěřeni nezletilého dítěte do péče po rozvodu sociální pracovník OSPOD vykonává roli opatrovníka dítěte. *„Přestože tento pracovník nemá ze zákona pravomoc vydávat závazná rozhodnutí, jeho činnost – v případě, že vykonává odpovědně svoji práci – může výrazně přispět nejen urovnání případných konfliktů mezi rodiči, ale zejména přispět tomu, aby v rámci řízení před soudem bylo zohledněno vše, co je v zájmu nezletilého dítěte třeba zohlednit.“* (Novák, Průchová, 2007, s. 87).

Po pracovnících OSPOD nelze požadovat a očekávat, že budou zastávat funkci mediátora. Nicméně pokud jsou vybaveni empatií a diplomacií, můžou přispět k tomu, aby rodiče upozadili sebe a svá ega a více se zaměřili na potřeby dítěte. Dítě, které se ocitá v rozvodové situaci svých rodičů, bývá z celého dění zmatené a těžko se v nastalé situaci orientuje. Neuvědomuje si své reálné potřeby, svá práva a to, co je v jeho nejlepším zájmu a už vůbec to nedokáže sdělit rodičům. Pracovník OSPOD by měl být dobře detailně seznámen s rodinnými poměry a potřebami toho konkrétního dítěte a měl by suplovat dítě nejen v rámci soudního řízení, ale i při komunikaci s rodiči. Tato třetí nezaujatá osoba by mohla přispět k lepší domluvě mezi rodiči. *„OSPOD může dovést rodiče k dohodě ještě dřív, než přijdou k prvnímu jednání k soudu.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 252).

Znalec z oboru psychologie, nebo psychiatrie bývá do rozhodování zapojen většinou, pokud rodiče nejsou schopni dohody. Pokud spor o dítě zajde tak daleko, že rodiče nejsou vůbec schopni jakékoliv domluvy a vystavují dítě zátěžovým situacím, jako jsou rozhovory se soudními znalci, nedá se moc předpokládat, že střídavá péče o dítě bude bezproblémová. Bohužel, i vleklé a vyhocené soudní spory můžou být nežádoucím vedlejším efektem střídavé péče, který nemá s původní myšlenkou střídavé péče a nejlepším zájmem dítěte nic společného. *„Znalec se pak stává součástí systému uplatňování státní moci.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 138).

Znamená to tedy, že už není předpoklad, že by byli rodiče schopni jakékoliv domluvy a o svěření dítěte do péče za ně rozhodne stát. *„Cílem expertního posuzování má být poskytnutí podloženého názoru na situaci dítěte a jeho rodičů umožňujícího rozhodování o tom, kdo a jakým způsobem má o dítě v budoucnu pečovat, případně být s ním v kontaktu.“* (Matoušek a kol., 2015, s. 139). Pro dítě i rodiče je lepší varianta, pokud rodiče nenechají situaci zajít do takové krajnosti a služeb odborníků z řad psychologů využijí v ranější fázi rozvodu v podobě rodinných poraden, které mají v České republice mnohaletou tradici.

4.2.1 Mediace

V posledních letech je k řešení sporů a usnadnění dohody mezi rodiči využívána mediace. *„Je to alternativní řešení sporů zaměřené na dohodu s cílem neplýtvat zbytečně energií ve zdlouhavých sporech, jež nakonec nemají ani vítězů, ani poražených.“* (Novák, 2012, s. 127). V roce 2012 vzešel v České republice v platnost zákon o mediaci, ve kterém je uvedeno: *„Pro účely tohoto zákona se rozumí a) mediací postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými (dále jen „strana konfliktu“) tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody, b) rodinnou mediací mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů, c) mediátorem fyzická osoba, která je zapsaná v seznamu mediátorů (dále jen seznam...)“* (zákon o mediaci).

Mediátor, je nezaujatá osoba, profesionál, který nestrání ani jednomu z rodičů a na rozdíl od právního zástupce nebojuje za práva jednoho z rodičů. Je to osoba, která se snaží docílit vzájemné dohody obou rodičů. Může se jednat o vyjednávání. *„Jeho posláním je podněcovat obě strany v hledání přijatelných a 'průchozích' řešení. Má pomoci formulovat nabídky kompromisů přijatelných pro obě strany, ujasnit, oč oběma stranám jde, změnit leckdy mylné představy o vzájemném hlubokém nepřátelství a vést tak k určité míře usmíření.“* (Novák, 2012, s. 127). Manželé obvykle svou situaci řeší každý zvlášť se svými přáteli, rodiči atd. Ti jim sdělují svůj názor a udělují rady. Nemohou být ovšem nestranní a rozvodovou situaci nejsou schopni zhodnotit dostatečně objektivně. Mediátor je osoba s neutrálním přístupem, jeho motivace je dosažení smíru a dohody mezi manželi, a navíc mívá zkušenosti z předešlých manželských kauzistik a těchto zkušeností může využít. Může vnést do rozvodové

situace manželů nový náhled a přijít s návrhem řešení, které by samotné rodiče dítěte nenapadlo. „*Někdy se při mediaci objeví i nějaké nové, do té doby nikým neviděné a všemi přehlížené řešení přijatelné pro obě strany.*“ (Novák, 2012, s. 127).

Cílem mediace je dosažení dohody. Rozvádějící se rodiče nezletilého dítěte mediátor vede k dosažení dohody tím, aby dělali kompromisy a ubírali ze svých požadavků. „*To s sebou samozřejmě nese riziko, že mediátor bude dělat příliš mnoho. Dohoda je totiž jediné objektivní kritérium, které má k hodnocení úspěšnosti své práce.*“ (Matoušek a kol., 2015, s. 110).

Je zde tedy riziko, že vyjednáváním a činěním kompromisů může jeden z rozvádějících se manželů přistoupit na dohodu, se kterou vnitřně nesouhlasí a není pro něho v pořádku. Lze si představit například situaci matky velmi malého dítěte, která není připravena na to trávit každý druhý týden bez kontaktu se svým dítětem. Po vyjednávání během mediace, kdy může mít otec dítěte přehnané požadavky, přistoupí na střídavou péči, přestože s tím vnitřně není vyrovnaná a cítí se být ukřivděná. Mediátor dosáhl dohody čili ze svého pohledu odvedl dobrou práci, nicméně už neuvažuje, jak se může situace vyvíjet dál. U matky může tato situace vyvolat depresivní stavy, nebo jí jinak narušit psychiku a péče o dítě tím může být ovlivněna. Nebo může začít postupná neuvědomělá manipulace dítěte ze strany matky proti otci, protože vnitřně nesouhlasí s tím, jak je nastavena péče o dítě po rozvodu. „*Mediátora zajímá pouze to, co se děje 'teď a tady' mezi stranami v právě probíhající konverzaci. Nestará se o to, co bylo, ani o to, co bude, ale pouze o to, jak spolu strany mluví a zda projevují relativní slabost, nebo relativní sebestřednost.*“ (Matoušek a kol., 2015, s. 114).

4.2.2 Cochemská praxe

Je nezpochybnitelné, že rodiče dítěte by měli být těmi nejpovolanějšími a nejkompetentnějšími lidmi, kteří by měli rozhodovat o formě jeho výchovy. To platí i během rozvodu a po rozvodu jejich manželství. V zájmu všech by mělo být, aby do procesu svěřování dítěte do péče po rozvodu nezasahovaly žádné jiné autority. „*Rozhodnutí patří v první řadě do rukou rodičů, stejně tak jako odpovědnost za život jejich dítěte. Do doby, než se začne řešit úprava poměrů dítěte po rozvodu/rozchodu je dobrým rodičem. Stát (ať už v roli jakékoliv instituce) nezpochybňuje jeho rodičovské kompetence, nekontroluje, v jakém prostředí své dítě vychovává, nešetří, nehodnotí a*

nesrovnává. Jakmile tato situace nadejde, je rodič nucen obhajovat se coby dobrý a způsobilý rodič, a dokonce by měl ze srovnání vyjít jako ten lepší, chce-li o své dítě dále pečovat, vychovávat jej, trávit s ním svůj čas. Takový přístup ke smířcímu řešení nevybízí.“ (www.cochem.cz, 31.1.2021).

Cochemská praxe klade velký důraz na dohodu a smír rodičů při rozvodu v zájmu dítěte za využití institucí a profesionálů, kteří si předávají informace a spolupracují. Dále klade důraz na to, aby se vše uskutečnilo v co možná nejkratší době tak, aby celý proces rozvodu měl co nejmenší dopad na dítě. *„Změnit postoj rodičů předpokládá změnit postoj angažovaných profesionálů. Na tom záleží nejvíc.“ (Matoušek a kol., 2015, s. 246).* Je zde tedy patrná snaha o změnu přístupu různých institucí a jednotlivců. *„Soud může neformálně jednat s rodiči a advokáty o možnosti dohody, což někteří soudci skutečně dělají. Pokud se to nedaří, může soudce rodiče odkázat na subjekt, který jim může pomoci dohodu uzavřít. A stanoví lhůtu, dokdy předpokládá, že by mohli dohodu uzavřít.“ (Matoušek a kol., 2015, s. 252).* Soud by se tedy neměl spokojit se zjištěním, že rodiče nejsou schopni domluvy a rozhodnout z pozice autority, ale hledat způsoby, jak rodiče k dohodě nasměrovat. Profesionálové z jiných institucí by také měli využívat svých schopností a dovedností k pomáhání rodičům nalézt cestu ke kompromisu a dohodě v nejlepším zájmu dítěte a rodičů.

4.2.3 Sociální práce s rozpadlými rodinami

V oblasti sociální práce lze poskytnout rozpadajícím se rodinám, ve kterých žijí nezletilé děti, řadu služeb, které jim pomohou náročné období lépe zvládnout. Jak již bylo zmíněno, významnou úlohu zde mají pracovníci odd. OSPOD, kteří spolupracují s řadou dalších institucí, jako jsou školy, soudy, lékaři, poradny a mimo jiné i celou řadou neziskových organizací.

V různých neziskových organizacích se v rámci sociální práce s rozpadlými rodinami jedná převážně o profesionální způsoby pomoci. Například jde o doprovázení, kdy sociální pracovník může opuštěnému rodiči zorientovat se v nové životní situaci, vyrovnat se s ní a stabilizovat se. *„Klient neočekává změnu toho, co je dáno, ale chce mít někoho, kdo mu to pomůže všechno nést, snášet a zvládat.“ (Úlehla, 2005, s. 35).* Dále v případech, kdy rodič neví, jak situaci řešit po formální stránce, nebo mu chybí v některých oblastech potřebné znalosti a informace, bývá používána metoda vzdělávání. Sociální pracovník poskytuje odborné informace, pomáhá rodiči zorientovat

se v síti organizací, na které je možné se obrátit, a příp. předává další kontakty. „Klient přichází, když zjistil, že má mezery ve svých znalostech, zkušenostech, vědomostech, které si výslovně přeje zaplnit informacemi, vysvětlením, poučením nebo si přeje věci ověřit, potvrdit. Pracovník, aby mohl pomoci splnit klientovo očekávání, potřebuje mít potřebné informace a vzdělání předem připravené anebo k nim znát cestu.“ (Úlehla, 2005, s. 36). V rámci sociální práce je poskytováno i odborné sociální poradenství, terapie, ale i řada jiných služeb a nástrojů. „...využívání kompetencí daných zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (např. pořádání případové konference, nařízení návštěvy odborného poradenství nebo setkání s mediátorem), různé metody a techniky sociální práce, např. sociální diagnostiku, sociálně-terapeutický rozhovor, sociální šetření apod.“ (sp, sociální práce/sociální práce, 2017).

V rámci sociální práce lze poskytovat podporu a pomoc jak jednotlivci čili rodiči nebo dítěti, tak rodině jako celku. Vedle rodinné terapie a rodinného poradenství některé neziskové organizace poskytují i tzv. behaviorální rodinnou terapii, což je speciální druh rodinné terapie. „Soustředí se na nácvik správného chování, správných dovedností.“ (www.detskyusvit.cz, 12.7.2021).

Sociální pracovníci mohou zastat spoustu významných úloh při práci s rozpadající se rodinou. „To, že dokážou rodičům poskytnout poradenství, vysvětlit jim přednosti a rizika jednotlivých kroků, sepsat potřebné návrhy či realizovat s nimi mimosoudní dohody, je pasuje v této oblasti na jedinečné odborníky...“ (sp, sociální práce/sociální práce, 2017).

Empirická část

5 Metodika zpracování výzkumu

V empirické části této práce bude uveden hlavní cíl výzkumu, který bude rozveden do tří dílčích cílů. Bude zdůvodněn výběr výzkumné metody, tedy kvantitativní výzkumné strategie formou dotazníkového šetření.

Dále bude doplněna informace o výběru respondentů a metodě sběru dat. Poté bude následovat interpretace získaných dat. Na závěr dojde ke shrnutí teoretických východisek a zodpovězení hlavního cíle práce.

5.1 Formulace výzkumných cílů

Hlavním cílem (HC) této práce je zjistit příčiny, proč i po roce 1998 po novelizaci tehdejšího Zákona o rodině, novelou zákona č. 91/1998, kterou byl formálně zaveden institut střídavé a společné péče, je svěřování nezletilých dětí do střídavé péče obou rodičů stále velmi málo rozšířené oproti svěřování dítěte do výhradní péče jednoho z rodičů. Na základě zvoleného hlavního cíle jsou vydefinovány cíle dílčí (DC).

HC: Zjistit příčiny, proč je střídavá péče jako forma porozvodové péče o dítě v České republice stále daleko méně využívána oproti svěřování dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů.

DC1: Zjistit, jaké ekonomické a provozní překážky brání dohodě na svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů.

Tímto dílčím výzkumným cílem bude zjišťováno, jakou roli hraje ekonomická situace rodiny v dohodě rodičů na svěření dítěte do střídavé péče. Dále bude zjišťováno, jakou roli hraje bytová situace rodičů, vzdálenost jejich bydliště od školského zařízení dítěte a jejich pracovní a časová vytíženost.

DC2: Zjistit, jaké jsou vztahové a komunikační překážky dohody rodičů na svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů.

Tímto dílčím cílem bude zjišťováno, jakou roli hrají problémy v komunikaci rozvádějících se rodičů nezletilých dětí a jejich míra schopnosti domluvy na záležitostech souvisejících s péčí o dítě.

DC3: *Zjistit, jaké mají rozvádějící se rodiče nezletilých dětí obecné povědomí o možných službách profesionálů, které jim mohou usnadnit cestu se dohodnout na péči o nezletilé dítě po rozvodu.*

Tímto dílčím výzkumným cílem bude zjišťováno, zda rozvádějící se rodiče nezletilých dětí mají povědomí o službách profesionálů, které jim můžou pomoci se snadněji dohodnout, pokud jeden z nich žádá o střídavou péči, jako formu péče o dítě po rozvodu a zda mají zájem tyto služby využívat.

5.2 Volba výzkumné metody

Jako vhodná výzkumná metoda byla zvolena kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření. *„Tento typ výzkumu se snaží vypovídat o tom, jak je nějaký znak v dané části populace (chápané jako soubor nositelů proměnných se specifickou hodnotou) zastoupen nebo jaký postoj je možné u ní najít.“* (Urban, 2017, s. 67). Téma střídavé péče může být vnímáno některými respondenty kontroverzně. Bylo zvažováno riziko, kdy v případě zvolení jiné metody šetření, při které by byl respondentům dán větší prostor k vyjádření jejich postojů, by mohlo docházet k příliš subjektivním odpovědím. Bylo přihlédnuto k obavě, že takto získané odpovědi by se jen těžce vyhodnocovaly.

Jako jistá výhoda se může jevit to, že lze oslovit respondenty v rámci širšího území. V tomto smyslu může být škála respondentů rozmanitější. *„...není třeba, aby dotázaní byli vybíráni jen z některých území, nebo oblastí...“* (Jeřábek, 1992, s. 78).

U kvantitativní metody výzkumu je třeba zvážit i nevýhody, které s sebou tato výzkumná metoda nese. Respondenti mají na výběr z předem připravených odpovědí na tazatelské otázky. Je tedy důležité otázky a předem připravené odpovědi stavět tak, aby nevyznívaly tendenčně a neměly návodný charakter. V kladených otázkách je třeba se vyvarovat zbytečně dlouhých, košatých souvětí, aby byly srozumitelné a lehce pochopitelné. *„Otázky musí být snadné, relativně prosté, jednoduché.“* (Jeřábek, 1992, s. 78).

Dále je potřeba dbát na to, aby měl respondent vždy možnost najít vhodnou odpověď z nabízených variant. *„Při zodpovídání uzavřených otázek není respondentovi dána volnost pro sebevyjádření, tj. ten své stanovisko musí najít v předem*

vyjmenovaných možnostech odpovědi. Tento seznam by měl vyčerpávat všechny možné varianty odpovědi.“ (Urban, 2017, s. 66).

Dotazník by neměl být příliš dlouhý, aby respondent neztratil o vyplnění dotazníku zájem. „Délka dotazníku: nadměrně dlouhý dotazník snižuje návratnost.“ (Jeřábek, 1992, s. 80).

Tabulka č. 2 - Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek. (Zdroj: vlastní zpracování).

Hlavní cíl (HC)	
Zjistit příčiny, proč je střídavá péče jako forma porozvodové péče o dítě v České republice stále daleko méně využívána oproti svěřování dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů.	
Dílčí cíle (DC)	Tazatelské otázky (TO)
DC1: Zjistit, jaké ekonomické a provozní překážky brání dohodě rodičů na svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů.	TO1: Domníváte se, že je střídavá péče o dítě spojena s vyššími finanční náklady pro rodinu jako celek, než výlučná péče jednoho z rodičů?
	TO2: Myslíte si, že ekonomická situace Vaší rodiny v době rozvodu/ rozchodu ovlivnila rozhodnutí nepřistoupit ke střídavé péči o dítě?
	TO3: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano – domníváte se, že pokud by během rozvodu/ rozchodu s druhým rodičem vaše ekonomická situace byla lepší, uvažoval/a byste o možnosti střídavé péče o dítě?
	TO4: Považujete za důležité, aby mělo dítě v případě střídavé péče srovnatelné zázemí u obou rodičů?
	TO5: Domníváte se, že Vaše bytová situace/ příp. bytová situace druhého rodiče ovlivnila rozhodnutí nepřistoupit ke střídavé péči?
	TO6: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/ a ano, uveďte, v čem je bytová

	<p>situace rodiče, který nemá dítě v péči pro střídavou péči nevyhovující.</p>
	<p>TO7: Domníváte se, že pro zvolení střídavé péče je důležité, aby byla srovnatelná vzdálenost bydliště obou rodičů od školského zařízení?</p>
	<p>TO8: Byl/ a byste ochotný/á změnit bydliště, či způsob bydlení z důvodu střídavé péče o dítě?</p>
	<p>TO9: Domníváte se, že Vaše časové vytížení, nebo časové vytížení druhého rodiče ovlivnilo rozhodnutí nepřistoupit ke střídavé péči o dítě?</p>
	<p>TO10: Domníváte se, že Vaše zaměstnání, nebo zaměstnání druhého rodiče, by bylo překážkou pečovat o dítě v rámci střídavé péče?</p>
	<p>TO11: Byl/ a byste ochotný/á změnit zaměstnání kvůli střídavé péči o dítě, pokud by se s ní Vaše pracovní vytížení neslučovalo?</p>
	<p>TO12: Domníváte se, že střídavá péče o dítě vyžaduje zvýšené nároky v plánování a organizování času?</p>
	<p>TO13: Byl/a byste ochotný/á omezit, či časově uzpůsobit své pravidelné volnočasové aktivity kvůli střídavé péči o dítě?</p>
<p>DC2: Zjistit, jaké jsou vztahové a komunikační překážky dohody rodičů na svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů.</p>	<p>TO14: Domníváte se, že střídavá péče o dítě vyžaduje zvýšenou schopnost dobré komunikace mezi rodiči oproti výlučné péči jednoho z nich?</p> <p>TO15: Myslíte si, že vaše schopnost, příp. neschopnost domluvy na provozních věcech</p>

	<p>v souvislosti s péčí o dítě ovlivnila rozhodnutí nepřístupit ke střídavé péči o dítě?</p>
	<p>TO16: Domníváte se, že by docházelo při střídavé péči o dítě k více konfliktům v komunikaci s druhým rodičem?</p>
	<p>TO17: Domníváte se, že dohoda o svěřeni dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů mohla být ústupkem druhého rodiče za účelem vyhnutí se konfliktům?</p>
	<p>TO18: Domníváte se, že v případě zájmu o střídavou péči jednoho z rodičů by bylo dítě vystaveno více stresovým situacím během rozvodu/ rozchodu?</p>
	<p>TO19: Domníváte se, že je překážkou střídavé péče o dítě založení nové rodiny jednoho, nebo obou rodičů?</p>
<p>DC3: Zjistit, jaké mají rozvádějící se rodiče nezletilých dětí obecné povědomí o možných službách profesionálů, které jim mohou usnadnit cestu se dohodnout na péči o nezletilé dítě po rozvodu.</p>	<p>TO20: Zjišťoval/a jste si aktivně informace, na jaké odborníky, či odborná zařízení se lze obrátit pro usnadnění domluvy na péči o dítě po rozvodu?</p>
	<p>TO21: Uvažoval/ a jste během domlouvání úpravy péče o dítě po rozvodu/ rozchodu o návštěvě manželské poradny?</p>
	<p>TO22: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/ a ano, využila jste služeb psychologa v manželské poradně?</p>
	<p>TO23: Setkal/ a jste se během rozvodu/ rozchodu s pojmem mediace?</p>
	<p>TO24: Pokud jste na předchozí otázku</p>

	odpověděl/ a ano, využil/ a jste služeb mediátora?
	TO25: Setkal/a jste se během rozvodu/ rozchodu s pojmem Cochemská praxe?
	TO26: Preferujete domluvu na péči o dítě po rozvodu / rozchodu pouze s druhým rodičem bez zapojování dalších subjektů?
Doplňující otázky:	Forma zvolené péče o dítě a četnost styku dítěte s druhým rodičem, který jej nemá v péči.
	Velikost města/ obce, ve které respondent žije.
	Pohlaví respondenta.

5.3 Popis výzkumného souboru

Výběr respondentů byl zaměřen na rozvedené (rozejité), nebo rozvádějící se rodiče nezletilých dětí, kteří nezvolili střídavou péči jako formu péče o své dítě. Jedná se tedy o respondenty, kteří musí splňovat určitou podmínku k tomu, aby byli osloveni. Bylo tedy upuštěno od náhodného výběru respondentů. „*Základní typ pravděpodobnostního výběru je prostý náhodný výběr – pravděpodobnostní výběr, kdy každý prvek populace má stejnou pravděpodobnost, že se do výběru dostane.*“ (Hendl, 2006, s. 53). Původní autorův záměr byl absolvovat praxi na odd. OSPOD jedné pražské městské části a tam vybírat respondenty z řad klientů. Nouzový stav z důvodu pandemie tomu však zabránil.

Respondenti byli vybíráni nabalováním, tedy metodou valící se sněhové koule. Nejdříve byli osloveni respondenti z řad autorových kolegů, přátel a známých, a to ti, kteří splňovali kritérium pro výběr, ale i ti, kteří toto kritérium nesplňovali. Byli požádáni o nominování respondentů z řad svých známých, kteří kritérium splňují. Ti byli dále požádáni o poskytnutí kontaktů na další respondenty z řad svých kolegů, přátel a známých, kteří nominovali další vhodné respondenty. Tím se soubor vhodných respondentů stále rozšiřoval. „*V prvním výběrovém kroku se obrátíme na jistý zárodečný soubor jednotek (jednotlivců nebo organizací) se žádostí o informace o dalších jednotkách vhodných pro zařazení do výběru. Předpokládáme, že na základě*

zjištěných adres nebo referencí se v druhém kroku dotážeme již širšího okruhu osob nebo institucí a s jejich pomocí rozšíříme výběrový soubor ještě významněji.“ (Jeřábek, 1992, s. 50).

Vzhledem ke genderové vyváženosti byli oslovení muži i ženy, přesto však ve výzkumném vzorku respondentů převažovaly ženy. Díky zvolené technice nabalování se zapojili respondenti z různých částí České republiky, což by při původním záměru oslovovat klienty odd. OSPOD jedné pražské městské části nebylo možné.

Přestože byli respondenti vybíráni podle určitého kritéria, nedocházelo k ovlivnění výsledků. *„Výzkumník shromažďuje data o populaci pomocí nějaké formy výběru jedinců nebo jednotek a sběru hodnot určitých proměnných, ale nepokouší se o jejich ovlivnění.“* (Hendl, 2006, s. 51).“

Tabulka č. 3 - Seznam respondentů – složení výzkumného souboru. (Zdroj: vlastní zpracování).

Respondent	Počet
Ženy	82
Muži	14
Žijící na venkově	10
Žijící v malém městě do 15000 obyvatel	16
Žijící ve městě o velikosti 15000 – 100000 obyvatel	24
Žijící ve větším městě o velikosti 100000 a více obyvatel	46
Dítě ve své péči	80
Dítě v péči druhého rodiče	16

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že ve výzkumném souboru respondentů byly převážně zastoupeny ženy a dále respondenti, kteří mají dítě ve své výlučné péči. V tabulce je dále možno nalézt informaci o velikosti obce/ města, kde respondent žije.

5.4 Popis sběru a zpracování dat

Celý výzkum byl prováděn převážně na jaře roku 2021, jak již bylo uvedeno výše, metodou valící se sněhové koule. Respondenti, kteří splňovali kritérium, byli přímo oslovení autorem, nebo byli osloveni po nominování předchozími respondenty. Nevýhodou byla časová náročnost nalezení dostatečného množství respondentů. Tím, že docházelo k cílenému oslovování respondentů, kteří byli zvoleni podle určitého kritéria, návratnost vyplněných dotazníků byla poměrně vysoká a velmi často nebylo potřeba respondenty k navrácení vyplněného dotazníku urgovat. Autor se setkával s ochotou respondentů k vyplnění dotazníku.

V transformační tabulce uvedené v kapitole 5.2 této práce lze nalézt všechny tazatelské otázky, použité v dotazníku. Otázky byly formulované srozumitelně a co možná nejstručněji, aby svou délkou neodrazovaly respondenty od ochoty věnovat čas vyplnění dotazníku. „... máme nyní k dispozici určitou množinu výzkumných otázek, propojených vzájemně mezi sebou, integrovaných s obecnou výzkumnou otázkou a tvořících koherentní celek, který vyhovuje empirickému kritériu.“ (Punch, 2015, s. 71).

Oslovení respondenti byli předem informováni o tom, že dotazník je zcela anonymní a dobrovolný. Dále byli informováni o účelu výzkumu. Autor také předem respondentům poděkoval za čas, který věnovali vyplnění dotazníku.

Pro zajištění anonymity byl dotazník vytvořen elektronicky a všem respondentům zaslán v elektronické podobě. Tento postup byl zvolen nejen z důvodu zajištění anonymity, ale výhodou byla i úspora času, kdy se autor nemusel osobně setkávat s každým respondentem zvlášť. Respondenti si sami zvolili, kdy a kde dotazník vyplní.

5.5 Rizika výzkumu

Jedním z hlavních rizik tohoto výzkumu je výrazně větší počet respondentů ženského pohlaví. Pohlaví může být z hlediska postojů důležité pro téma výzkumu této práce. Je zde tedy riziko v zobecnění získaných odpovědí a nedostatečném zohlednění, zda byly odpovědi získané od výrazně většího počtu respondentů jednoho pohlaví.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 3.2 teoretické části této práce, dříve bylo dlouhodobě zvykem svěřit dítě po rozvodu takřka automaticky do výlučné péče matky. I to může ovlivnit odlišnost postojů a názorů různých pohlaví. Zobecnění získaných odpovědí by tedy bylo značně zkreslující.

Dalším rizikem může být, zejména u 3. dílčího cíle, převažující zastoupení respondentů, žijících ve velkém městě nad 100 000 obyvatel. Je to zejména z hlediska dostupnosti a množství míst, kde se poskytují mediační služby a služby manželských poraden.

6 Vyhodnocení získaných dat

6.1 Vyhodnocení prvního dílčího výzkumného cíle

DC1: Zjistit, jaké ekonomické a provozní překážky brání dohodě na svěřeni dítěte do střídavé péče obou rodičů.

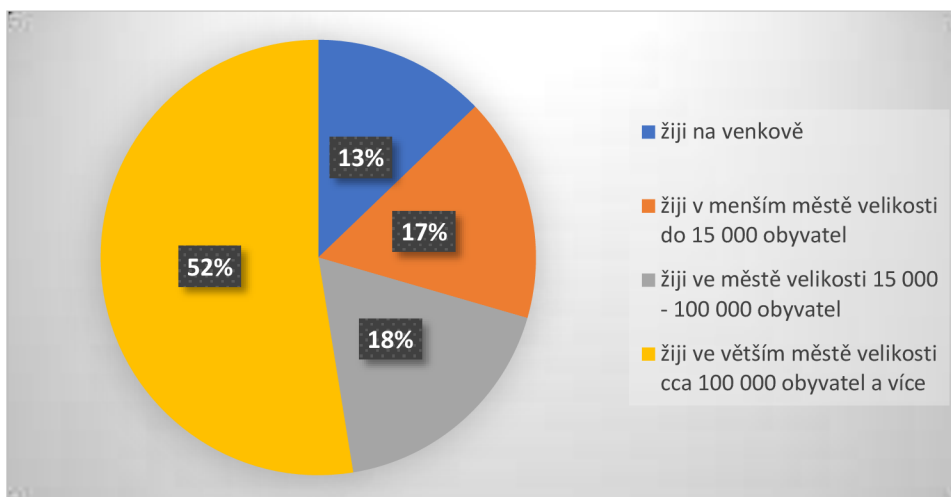
Tímto dílčím výzkumným cílem bylo zjišťováno, jakou roli hraje ekonomická situace rodiny v dohodě rodičů na svěřeni dítěte do střídavé péče a jakou roli hraje bytová situace rodičů, vzdálenost jejich bydliště od školského zařízení dítěte a jejich pracovní a časová vytiženost.

Z 96 respondentů si jen něco málo přes jednu třetinu (32) myslí, že střídavá péče o dítě je spojena s vyššími finančními náklady pro rodinu jako celek než výlučná péče jednoho z rodičů. O 7 více, tedy 39, odpovědělo, že to tak není. Zbytek respondentů nevěděl.

Jak ekonomická situace rodiny ovlivnila rozhodování v otázce střídavé péče? Většina respondentů odpověděla, že je stav jejich finanční prostředků nijak neovlivnil. Zatímco 6 respondentů brala tento fakt jako důležitý. Z těchto šesti respondentů dva uvedli, že pokud by byla jejich finanční situace v době rozvodu lepší, přistoupily by ke střídavé péči. Dva uvedli, že by to jejich rozhodnutí nezměnilo, dva nevěděli.

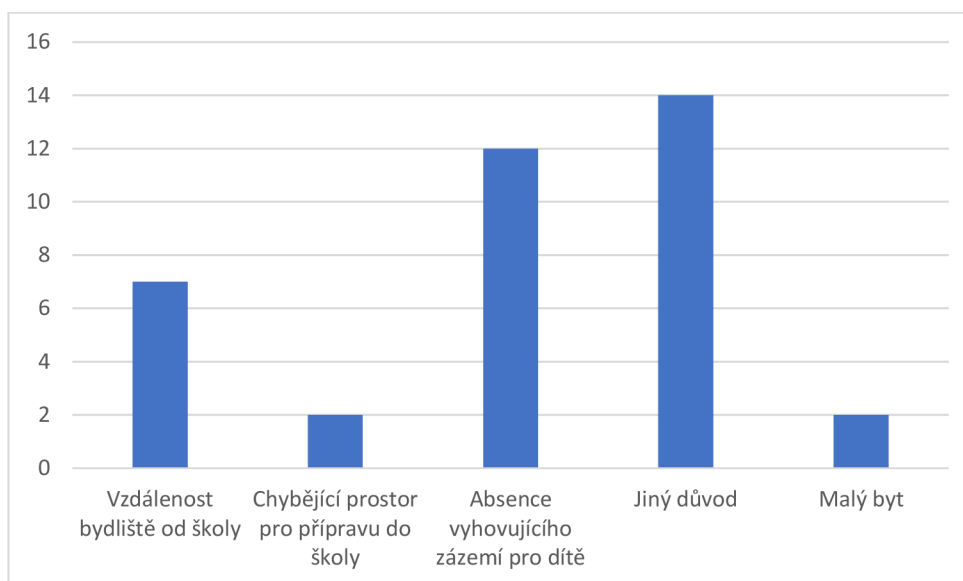
Srovnatelné zázemí u obou rodičů je důležité pro 78 respondentů. Deset rodičů neví, zda je stejné zázemí pro dítě důležité. Z těchto deseti je to 6 žen a 4 muži. Osm rodičů odpovědělo, že stejné zázemí není důležité, z toho jsou 2 muži a 6 ženy.

Je třeba zohlednit i riziko výrazně většího počtu respondentů, kteří mají dítě ve své výlučné péči.

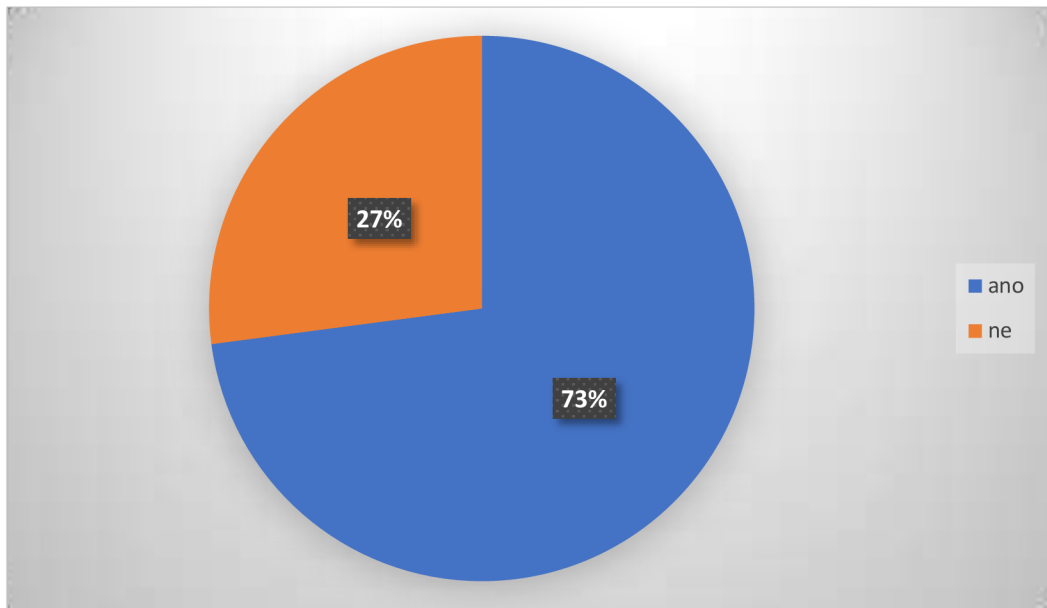
Graf č. 3 - Rozdělení respondentů, kteří považují za důležité srovnatelné zázemí při střídavé péči podle místa bydliště. (Zdroj: vlastní zpracování).

Nevyhovující bytovou situací pro nezvolení střídavé péče uvedlo 37 respondentů. To, že bytová situace nebyla důvodem, uvedlo 53 respondentů a 6 vyplnilo možnost, že neví. V níže uvedeném grafu jsou znázorněny důvody nevyhovující bytové situace pro nezvolení střídavé péče.

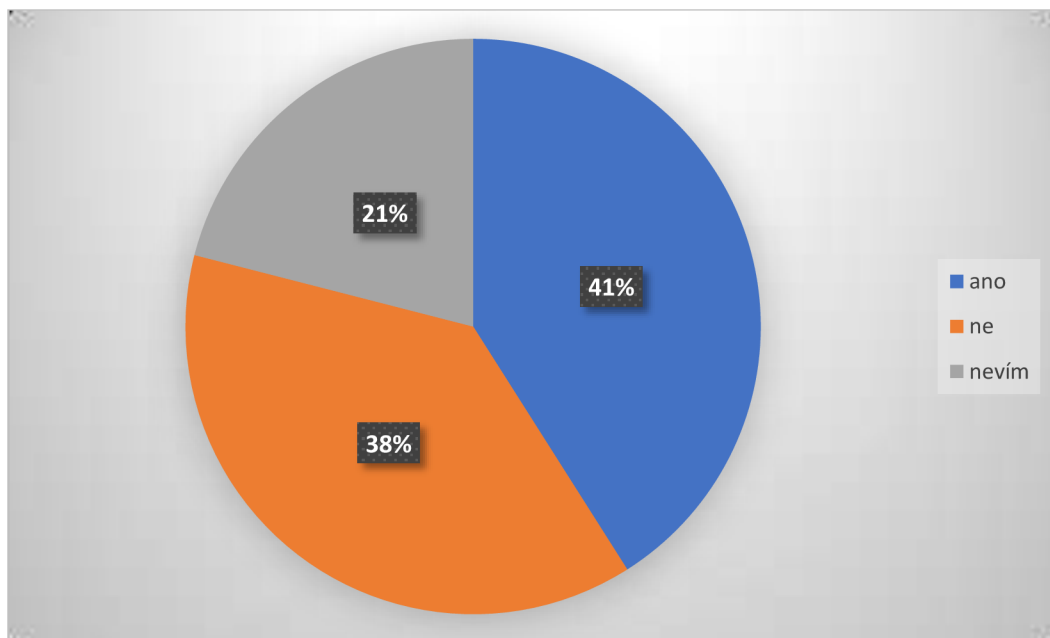
Graf č. 4 - Důvod nevyhovující bytové situace rodiče, který nemá dítě v péči pro nezvolení střídavé péče. (Zdroj: vlastní zpracování).

Přes 2/3 rodičů se domnívají, že je při střídavé péči důležitá přibližně stejná vzdálenost bydliště obou rodičů do školského zařízení dítěte. Z 96 respondentů se jen 26 domnívá, že tento fakt není důležitý. Zajímavé je, že ani jeden z dotázaných respondentů nezvolil odpověď nevim.

Graf č. 5 - Odpovědi respondentů, zda se domnívají, že je při střídavé péči důležité, aby byla srovnatelná vzdálenost bydliště obou rodičů od školského zařízení? (Zdroj: vlastní zpracování).

Přestože je většina respondentů toho názoru, že je při střídavé péči důležitá srovnatelná vzdálenost bydliště obou rodičů od školského zařízení dítěte, jen 41 % respondentů uvedlo, že by byli ochotní změnit bydliště kvůli střídavé péči. Celých 38 % respondentů odpovědělo, že by bydliště ochotní změnit nebylo, 21 % nevědělo.

Graf č. 6 - Odpovědi na otázku, zda by byl rodič ochotný změnit bydliště kvůli možné střídavé péči. (Zdroj: vlastní zpracování).

Většina rodičů uvedla, že jejich časové vytížení nebylo důvodem nepřistoupit ke střídavé péči o dítě, konkrétně 87 respondentů. Šest uvedlo, že to byl ten důvod a 3 nevěděli. Zajímavé je, že bylo více žen (4 z 6), které odpověděly, že jejich časové vytížení bylo důvodem, proč nechtěly přistoupit ke střídavé péči. U odpovědi „nevím“ to byli 2 muži a 1 žena.

Ohledně faktu, zda zaměstnání mohlo být důvodem, resp. překážkou pro střídavou péči odpovědělo 83 rodičů, že ne, 8 uvedlo ano a 5 nevědělo. Jen ani ne polovina respondentů by byla ochotna změnit kvůli střídavé péči zaměstnání, konkrétně 43 %. To je skoro stejné procento respondentů, jako těch, kteří by byli ochotni změnit kvůli střídavé péči bydliště.

Většina respondentů, konkrétně 77, uvedlo, že střídavá péče má zvýšené nároky v plánování a organizování času. Jen 16 respondentů uvedlo, že to tak není a byly to všechny ženy. Tři ženy pak uvedly, že neví.

83 % dotazovaných by bylo ochotno omezit, nebo jinak uzpůsobit své volnočasové aktivity kvůli střídavé péči. Pouze 6 % dotazovaných odpovědělo, že nikoliv, 11 % nevědělo.

6.1.1 Shrnutí vyhodnocení DC1

Dle vyhodnocení získaných odpovědí není ekonomická situace rodiny jako celek pro většinu respondentů důležitý faktor při rozhodování zvolení péče o dítě po rozvodu/rozchodu rodičů. Naopak za velmi důležité považuje většina respondentů to, aby v případě střídavé péče mělo dítě srovnatelné zázemí u obou rodičů. Stejně tak za velmi důležité považovala většina respondentů přibližně stejnou vzdálenost bydliště obou rodičů od školského zařízení dítěte v případě střídavé péče. Přesto však jen necelá polovina respondentů by byla ochotna kvůli střídavé péči změnit své bydliště.

Zajímavé je, že přestože většina respondentů se domnívá, že střídavá péče vyžaduje zvýšené nároky v plánování a organizování času oproti výlučné péči jednoho z rodičů, jen malý počet respondentů uvedl, že časové vytížení a jejich zaměstnání bylo důvodem nezvolení střídavé péče o dítě.

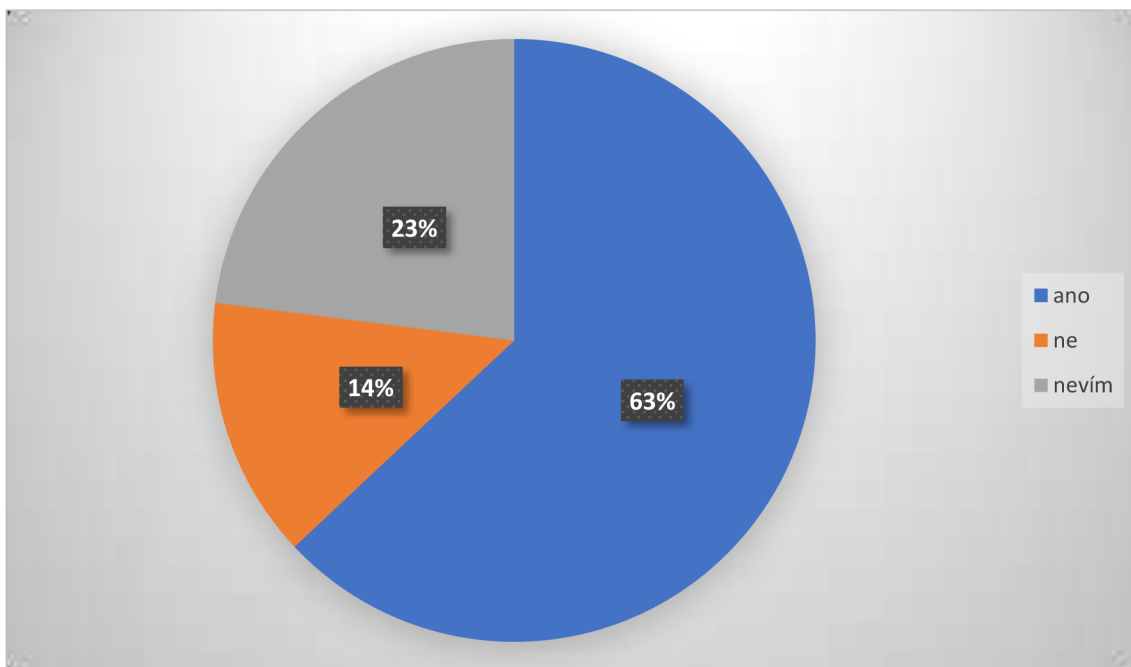
6.2 Vyhodnocení druhého dílčího výzkumného cíle

DC2: Zjistit, jaké jsou vztahové a komunikační překážky dohody rodičů na svěřeni dítěte do střídavé péče obou rodičů.

Tímto dílčím cílem bylo zjišťováno, jakou roli hrají problémy v komunikaci rozvádějících se rodičů nezletilých dětí a jejich míra schopnosti domluvy na záležitostech souvisejících s péčí o dítě v souvislosti se zvolením střídavé péče o dítě po rozvodu.

Dobrou komunikaci v případě střídavé péči považuje 83 respondentů za důležitou, resp. při střídavé péči musí být komunikace mezi rodiči lepší než během výlučné péče jednoho z nich. 13 respondentů si nemyslí, že lepší vztah na bázi dobré komunikace je nutný, aby mohla fungovat střídavá péče. Z těchto 13 jsou 4 muži a 9 žen.

Důležitým faktem je skutečnost, že 54 respondentů nepřistoupilo ke střídavé péči, neboť předpokládali, že by se s druhým rodičem nedokázali domluvit na provozních věcech v souvislosti s péčí o dítě. Jak je znázorněno v grafu uvedeném níže, 61 respondentů se domnívá, že by v případě střídavé péče docházelo s druhým rodičem k více konfliktům.

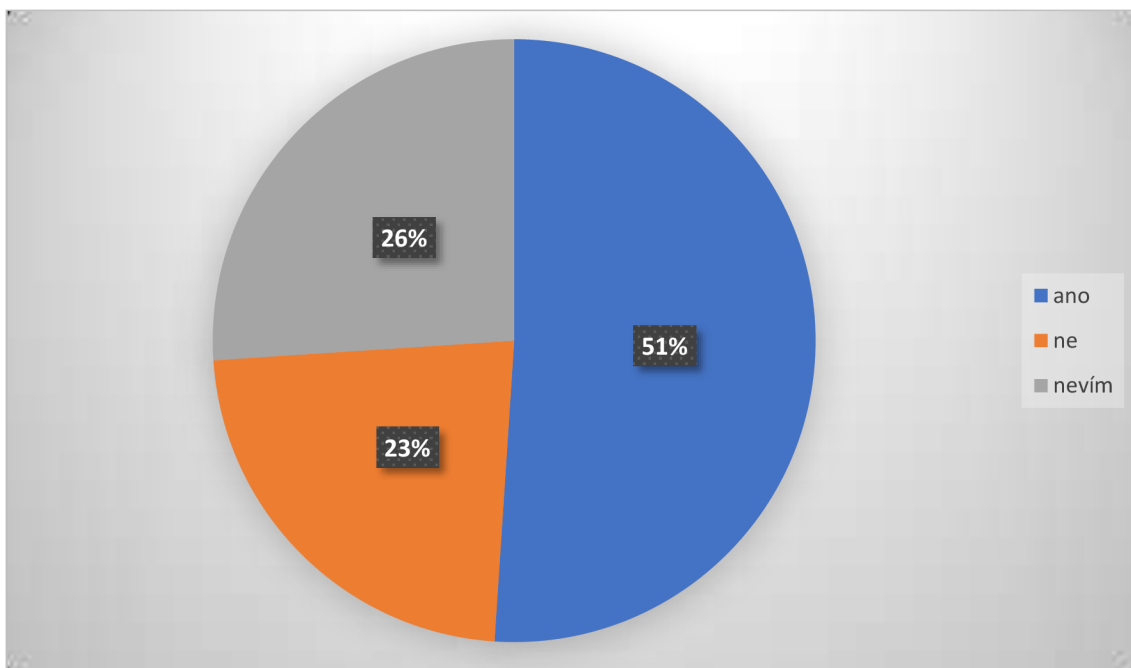

Graf č. 7 - Odpovědi respondentů na otázku, zda se domnívají, že by docházelo při střídavé péči o dítě k více konfliktům v komunikaci s druhým rodičem. (Zdroj: vlastní zpracování).

Důležitým faktem je skutečnost, že 54 respondentů nepřistoupilo ke střídavé péči, neboť předpokládali, že by se s druhým rodičem nedokázali domluvit na provozních věcech v souvislosti s péčí o dítě. Jak je znázorněno v grafu uvedeném níže, 61 respondentů se domnívá, že by v případě střídavé péče docházelo s druhým rodičem k více konfliktům.

Za ústupek (svěření do výlučné péče jednoho z rodičů) za účelem vyhnutí se konfliktům odpovědělo celých 38 respondentů, že to pro ně tak bylo. 14 respondentů nevědělo a 44 respondentů odpovědělo, že to pro ně tak nebylo.

Dalším velmi zajímavým faktem je, že přes polovinu respondentů, konkrétně 49, se domnívá, že pokud by se s druhým rodičem řešila střídavá péče, bylo by tak dítě vystaveno více stresovým situacím během rozvodu či rozchodu. Poměrně vysoký počet respondentů, konkrétně 25, to nevyloučil, tedy odpověděl, že neví. Pouze 22 respondentů odpovědělo ne.

Graf č. 8 - Odpovědi respondentů na otázku, zda se domnívají, že v případě řešení střídavé péče by bylo dítě během rozvodu či rozchodu vystavováno více stresovým situacím. (Zdroj: vlastní zpracování).

Dalším zajímavým výsledkem je, že necelá třetina respondentů, konkrétně 31, odpověděla, že překážkou střídavé péče může být založení nové rodiny jednoho, nebo obou rodičů. Z těchto 31 respondentů bylo 6 mužů a 25 žen.

6.2.1 Shrnutí vyhodnocení DC2

Ze získaných odpovědí je patrné, že kvalita komunikace mezi rodiči hraje významnou roli. Poměrně velký počet respondentů uvedl, že se obává možných konfliktů v případě střídavé péče. Více než polovina dotázaných se také domnívá, že by se v případě střídavé péče nedokázala domluvit na běžných provozních záležitostech.

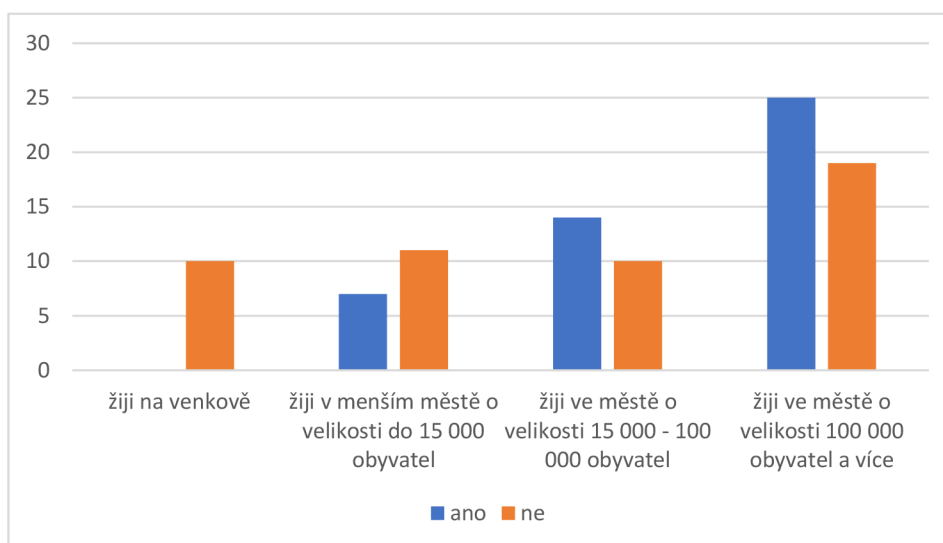
V oblasti komunikace mezi rozvádějícími, či rozcházejícími se rodiči nezletilých dětí se dle získaných odpovědí zdají být značné rezervy a velký prostor pro zlepšování.

6.3 Vyhodnocení třetího dílčího výzkumného cíle

DC3: *Zjistit, jaké mají rozvádějící se rodiče nezletilých dětí obecné povědomí o možných službách profesionálů, které jim mohou usnadnit cestu se dohodnout na péči o nezletilé dítě po rozvodu.*

Tímto dílčím výzkumným cílem bylo zjišťováno, zda rozvádějící se rodiče nezletilých dětí mají povědomí o službách profesionálů, které jim mohou pomoci se snadněji dohodnout, pokud jeden z nich žádá o střídavou péči a zda mají zájem tyto služby využívat.

Během rozvodu či rozchodu se 42 respondentů obrátilo na odborníky nebo odborné zařízení pro pomoc s domluvou na péči o dítě. V níže uvedeném grafu je znázorněno porovnání odpovědí respondentů, zda využilo služeb odborníků s ohledem na velikost města, kde respondent žije.

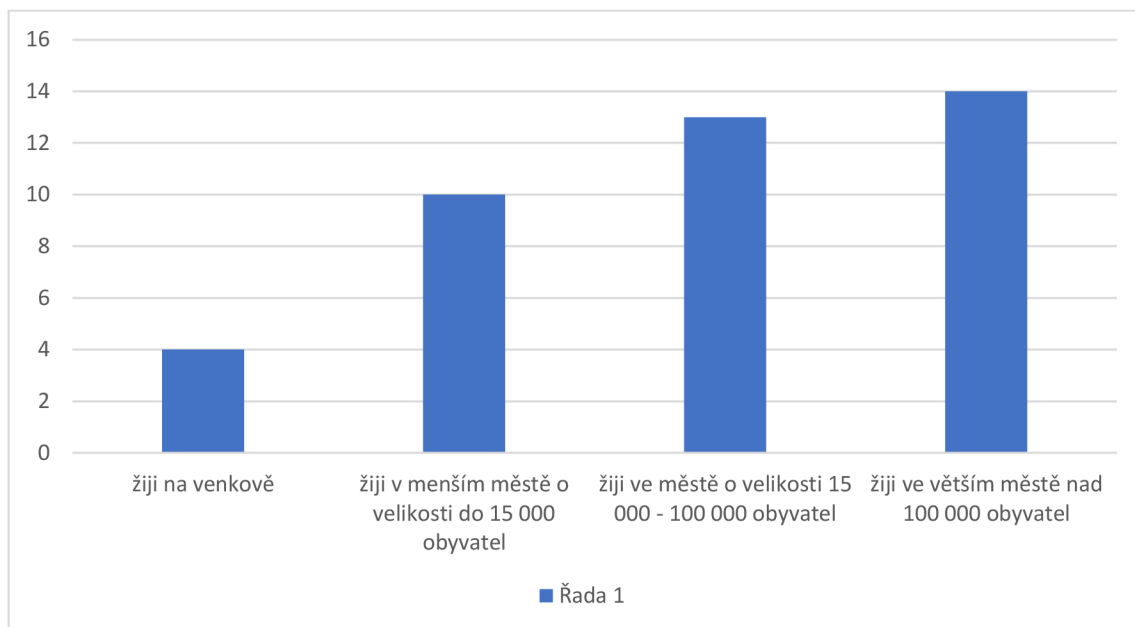

Graf č. 9 - Porovnání dle velikosti města při vyhledání odborné pomoci při řešení otázky péče o dítě.

(Zdroj: vlastní zpracování).

Během rozvodu či rozchodu uvažovalo o návštěvě manželské poradny 42 respondentů, zatímco 54 nikoliv. Z těchto 42 respondentů pak 30 respondentů využilo služeb psychologa v manželské poradně.

Pojem mediace během rozvodu či rozchodu zaregistrovalo 55 respondentů. Pouze 16 z nich se ale následně obrátilo na mediátora.

Graf č. 10 - Rozdělení respondentů, kteří neznali pojem mediace podle velikosti města, kde žijí.

(Zdroj: vlastní zpracování).

Ovšem pojem „Cochemská praxe“ neznalo 73 respondentů. Jen 23 dotazovaných se s tímto pojmem setkalo.

Zajímavý výsledek je ten, že 79 respondentů nechtělo řešit otázku porozvodové péče o dítě se zapojením dalšího subjektu. Zbylých 17 respondentů by další subjekt v rozhodování o péči o dítě uvítali. Ze zmíněných 17 respondentů žije pouze 1 na venkově, 2 ve městě o velikosti 15 000 – 100 000 obyvatel. Dalších 5 respondentů žije ve městě do 15 000 obyvatel, zbylých 9 respondentů žije ve městě s více než 100 000 obyvateli.

6.3.1 Shrnutí vyhodnocení DC3:

Ze získaných odpovědí lze usuzovat, že při dojednávání péče o dítě po rozvodu či rozchodu nemusí hrát až tak významnou roli fakt, zda rodina žije ve velkém městě či na venkově. Tedy skutečnost, jaká je pro rozvádějící se rodiče dostupnost odborných zařízení, zřejmě nemá vliv na to, zda se rozhodnou využít služeb a pomoci odborníků při domlouvání způsobu péče o dítě.

Zajímavá je míra povědomí o mediační službě. Pouze něco málo přes polovinu dotázaných tento pojem znalo a velmi malý počet dotázaných služeb mediátora využil. S přihlédnutím na množství respondentů, kteří uvedli, že se domnívají, že v případě střídavé péče by docházelo s druhým rodičem k více konfliktům, je překvapivé, jak malé povědomí mají respondenti o mediační službě. Až zarážející je v této souvislosti také počet respondentů (není to ani polovina), kteří uvažovali o návštěvě manželské poradny.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala otázkou úskalí střídavé péče – tedy z pohledu toho, proč je střídavá péče, jakožto jedna z forem porozvodové péče o dítě v České republice málo využívána. Tak zněl i hlavní cíl této práce. Byly zkoumány překážky a důvody, proč rodiče nezletilých dětí využívají střídavou péči stále v poměrně malé míře oproti výlučné péči jednoho z nich.

V teoretické části této práce byly definovány pojmy v souvislosti s rodinou, rozvodem a byly nastíněny současné různé formy péče o dítě po rozvodu. Dále byly popsány různé typy odborných služeb, které mohou rodiče během rozvodu či rozchodu využít pro usnadnění komunikace a domluvy.

V empirické části této práce došlo k formulování dílčích výzkumných cílů. Dále byla popsána a zdůvodněna výzkumná metoda a popsán způsob, kterým probíhal sběr odpovědí respondentů. Byla zmíněna i rizika výzkumu.

V závěru této práce došlo k vyhodnocení sebraných dat a následně k vyhodnocení jednotlivých dílčích cílů.

Jak již bylo zmíněno, hlavním cílem této práce bylo zjistit příčiny, proč je střídavá péče jako forma porozvodové péče o dítě v České republice daleko méně využívána oproti svěřování dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů. Hlavní cíl byl dále rozdělen do tří dílčích cílů, které už směřovaly ke konkrétním příčinám. Tedy, bylo jimi zkoumáno, zda rodiče nevolí střídavou péči z objektivních důvodů, jako jsou majetkové poměry a provozní důvody, či jim v tom brání narušené vztahy a problematická vzájemná komunikace. Jednotlivé dílčí cíle zněly: DC1: Zjistit, jaké ekonomické a provozní překážky brání dohodě rodičů na svěřování dítěte do střídavé péče obou rodičů. DC2: Zjistit, jaké jsou vztahové a komunikační překážky dohody rodičů na svěřování dítěte do střídavé péče. DC3: Zjistit, jaké mají rozvádějící se rodiče nezletilých dětí obecné povědomí o možných službách profesionálů, které jim mohou usnadnit cestu se dohodnout na péči o nezletilé dítě po rozvodu.

Z výzkumu vyplývá, že rodiče v souvislosti se střídavou péčí příliš neřeší otázku ekonomických nákladů. Co se týče otázky bydlení a provozu, v souvislosti se střídavou péčí je důležitá vzdálenost bydliště rodičů od školského zařízení dítěte a srovnatelné zázemí pro dítě v domácnostech obou rodičů. Pracovní vytíženost, ani bytová situace se dle získaných dat nejeví být nijak zásadní překážkou pro střídavou péči.

Velmi důležitým zjištěním je fakt, že velké množství rodičů nezletilých dětí, kteří si prošli rozchodem, či rozvodem, nejenže nevyužili služeb odborného zařízení pro pomoc s domluvou na péči o dítě, ale velké množství z nich o tom ani neuvažovalo. Zajímavé bylo zjištění, že nehrálo podstatnou roli, zda respondent žije ve velkém městě, či na venkově.

Největší překážkou pro využití střídavé péče ze získaných odpovědí vyplynula komunikace mezi rodiči a strach z konfliktů. V kombinaci s nízkým zájmem o využití služeb manželské poradny a mediační služby je to alarmující zjištění. Zde se zdají být rezervy.

Otázkou tedy je, jak pomoci rozvádějícím se rodičům k většímu zájmu o střídavou péči. Zda se zaměřit na větší osvětu, či rodiče více motivovat k využívání služeb odborníků, aby se nebáli zapojit i další subjekty do domlouvání péče o dítě po jejich rozchodu.

Seznam použitých zdrojů:

Online zdroje:

Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje (1989-2019) [online]. [cit. 8.1.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-11122020#01>

Graf 44: OS – svěřování dítěte do péče [online]. [cit. 16.1.2021]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/ceske-soudnictvi-2019-vyrocní-statisticka-zprava/>

Pořad Střídavka po deseti letech, Česká televize, [online]. [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11835233012-stridavka-po-deseti-letech/>

Unie otců České republiky, spolek [online]. [cit. 24.1.2021]. Dostupné z: <http://www.unie-otcu.cz/unie-otcu.html>

Cochem.cz, z.s. [online]. [cit. 31.1.2021]. Dostupné z: <https://www.cochem.cz/wordpress/o-cochemske-praxi/>

Časopis sp/ sociální práce/ sociálna práca [online]. [cit. 12.7.2021]. Dostupné z: Práce s rodinami v rozvodové situaci » Sociální práce (socialniprace.cz)

Dětský úsvit, z.s. [online]. [cit. 12.7.2021]. Dostupné z: Sociální práce s rodinou – Dětský úsvit (detskyusvit.cz)

Nález Ústavního soudu (I.ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014) [online]. [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: NALUS - databáze rozhodnutí Ústavního soudu (usoud.cz)

Knižní zdroje:

VESELÁ, Renata. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-48-3.

ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. Manželská a rodinná trápení. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9.

SMUTKOVÁ, Lucie. Sociální práce s rodinou – distanční text

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

MATOUŠEK, Oldřich. Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí. [Praha]: Galén, [1994?]. ISBN 80-85824-06-X.

PLECITÝ, Vladimír. Základy rodinného práva. Praha: Eurounion, 2001. ISBN 80-7317-002-7.

NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

GARDNER, Richard A. Syndrom zavrženého rodiče. Praha: JAN, 1996. ISBN 80-85529-22-X.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.

URBAN, Lukáš. Sociologie: klíčová témata a pojmy. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5774-2.

JEŘÁBEK, Hynek. Úvod do sociologie výzkumu. Praha: Karolinum, 1992.

HENDL, Jan. Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-123-9.

PUNCH, F. Keith. Úspěšný návrh výzkumu. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0980-5.

ÚLEHLA, Ivan. Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-36-9.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 – Počet sňatků a rozvodů v ČR za uplynulých 20 let.	17
Tabulka č. 2 - Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek.	35
Tabulka č. 3 - Seznam respondentů – složení výzkumného souboru.	39
Graf č. 1 - Počet sňatků a rozvodů v České republice.	17
Graf č. 2 - Svěřování dítěte do péče v ČR.	23
Graf č. 3 - Rozdělení respondentů, kteří považují za důležité srovnatelné zázemí při střídavé péči podle místa bydliště.	42
Graf č. 4 - Důvod nevyhovující bytové situace rodiče, který nemá dítě v péči pro nezvolení střídavé péče.	42
Graf č. 5 - Odpovědi respondentů, zda se domnívají, že je při střídavé péči důležité, aby byla srovnatelná vzdálenost bydliště obou rodičů od školského zařízení?	43
Graf č. 6 - Odpovědi na otázku, zda by byl rodič ochotný změnit bydliště kvůli možné střídavé péči.	43
Graf č. 7 - Odpovědi respondentů na otázku, zda se domnívají, že by docházelo při střídavé péči o dítě k více konfliktům v komunikaci s druhým rodičem.	45
Graf č. 8 - Odpovědi respondentů na otázku, zda se domnívají, že v případě řešení střídavé péče by bylo dítě během rozvodu či rozchodu vystavováno více stresovým situacím.	46
Graf č. 9 - Porovnání dle velikosti města při vyhledání odborné pomoci při řešení otázky péče o dítě.	47
Graf č. 10 - Rozdělení respondentů, kteří neznali pojem mediace podle velikosti města, kde žijí.	48